

LATŠO DIIVES

Opetushallituksen romaniväestön koulutustiimin tiedotuslehti

1 • 2019

● Romanilapset
varhaiskasvatuksessa ja
esiopetuksessa sivu 4

● Kuulumisia
Pohjois-Karjalasta
sivu 12

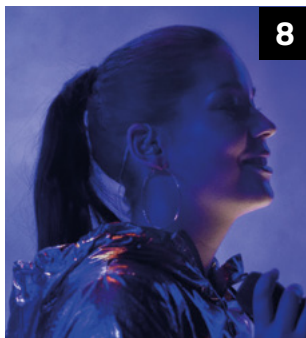
● Elämäntapana
musiikki
sivu 25

● Kulje kanssamme,
Suomen romanien
historiaa lapsille sivu 35

Tässä numerossa >

4

8

12

18

25

3 Pääkirjoitus

6 Anette Åkerlund on musiikin maisteri

8 Tiia Svart on monessa mukana

11 Minustako taiteilija?

12 Kuulumisia Pohjois-Karjalasta

12 Opiskelijatyttö Soraja

14 Toiveiden eteen täytyy tehdä työtä!

15 "Jokainen päivä on erilainen"

16 Kahvikupin mittaiset terveiset

18 Päällikön palsta

21 Suomen romaniväestön osallisuus ja hyvinvointi – Roosa-tutkimuksen tuloksia ja taustoja

23 Romanikielen elvytysseminaari

25 Elämäntapana musiikki

29 Minun mielestäni

30 Juhlapuhe Miranda Vuolasranta

32 Ajankohtaista

LATŠO DIIVES

Opetushallituksen romaniväestön koulutustiimin tiedotuslehti 1 • 2019

TOIMITUS

Opetushallitus
Romaniväestön
koulutustiimi
PL380, 00531 Helsinki

TILAUKSET JA

OSOITTEENMUUTOKSET
miriam.schwartz@oph.fi

Osoitteen muutoksen
yhteydessä tulee
mainita myös entinen
osoite.

PÄÄTOIMITTAJA

Miriam Schwartz
miriam.schwartz@oph.fi

TOIMITTAJAT

Susanna Rajala
susanna.rajala@oph.fi

Carmen Baltzar

ULKOASU JA TAITTO

Innocorp Oy
Milla Toro
milla.toro@innocorp.fi

KANNEN KUVA

Maippi Ketola

PAINOPAikka

Grano Oy
ISSN 1238-4593

OPETUSHALLITUS
UTBILDINGSSTYRELSEN

Kuvaaja: Mona Salminen

Minkä nuorena oppii...

Kuinka voimme tarjota lapsillemme mahdollisimman monipuolisen kasvuympäristön sekä parhaat lähtökohdat elämän mittaiselle opintopolulle? Perustarpeiden lisäksi lapsi tarvitsee rakkautta, rajoja sekä virikkeitä. Virikkeiden avulla lapsi saa välineitä kehittämään luovuuttaan. Luovuuden avulla lapsi viestii ja kehittää näin vuorovaikutustaitojaan, jotka ovat vahvasti sidoksissa oppimiseen. Luovuus ja vuorovaikutustaidot ovat tunnetusti kuuluneet romaniväestön vahvuuksiin.

Lapsen ja nuoren opintopolku alkaa itse asiassa jo vauvaiässä ja jatkuu läpi elämän. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksen, sosiaalisen kanssakäymisen ja toistojen välityksellä. Ensimmäisiä tärkeitä koulutusetappeja ovat varhaiskasvatus ja esiopetus. Ensimmäisten merkittävien etappien joukkoon voidaan lukea myös varhaiskasvatus ja esiopetus. Näiden avulla lapselle tarjotaan valmiuksia myöhempää koulutuspolkua varten.

Lapsuus on elämän tärkein vaihe arvojen, oppituntien ja käytösmallien sisäistämisen osalta. Suurin osa vanhemmista haluaa tarjota lapsilleen tarpeelliset työvälineet sekä valmiudet tulevaisuutta varten. Romaniväestön mahdollisuudet tasavertaiseen koulutukseen eivät aina ole olleet samanlaiset kuin nykyisin. Tilanne on kuitenkin nyt toinen. Koulutuspolulle ohjaaminen jo varhaisessa vaiheessa on parhain eväslaitikko, mitä lapselle voidaan lahjoittaa. Vastuu muonituksesta on kasvattajilla.

Alkanut uusi vuosi 2019 tuo mukanaan paljon uutta ja yksi suurimmista panostuksista on romanilasten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen selvitystyö. Tarkoituksena on muun muassa selvittää, kuinka romaniperheet suhtautuvat varhaiskasvatus- sekä esiopetuspalveluihin. Valtakunnallisen kyselyt ovat lähteneet

kentälle ja haastattelijaverkostoon kuuluvat romanit työskentelevät ympäri Suomea. Selvitys julkaistaan kuluvaan vuoden loppuun mennessä. Olen päässyt moniin erilaisiin asiantuntijatyöryhmiin, joissa osuuteni ei ole ollut vain romanien koulutukseen liittyvät asiat, vaan yhteinen nimittäjä on löytynyt kansallisen koulutuksen kehittämistyöstä. Olemme oikeilla jäljillä, kun kehitämme yhteistä tulevaisuutta, joka lähtee lapsistamme.

Opetushallituksen tehtävä varhaiskasvatuksen ja yleissivistävän koulutuksen turvaajana sekä kehittäjänä on ensiarvoisen tärkeä. Kansalaisten sekä kotimaamme tulevaisuus lepää pääasiassa koulutuksen ja tietoisuuden kehittämisen harteilla. Mitä tulee vähemmistöryhmien sekä erityisesti romaniväestön koulutus- ja työllisyystilanteen parantamiseen, lähtökohtana on kahdensuuntainen integraatio, joka voi edistyä vain sivistys- ja koulutustyön kautta. Tavoitteeseen pääseminen vaatii vanhemmilta ja kasvattajilta vastuuta sekä kykyä rakentamaan vuorovaikutukseen.

Tämän kertaisen Latšo Diiveksen aiheissa käsitellään paljon luovuutta, joka voidaan lukea myös eräänlaiseksi vuorovaikutustaidoksi. Itseilmaisuuden perusta luodaan usein varhaislapsuudessa ja kasvattajien tuen avulla. Useat romanit ovat saaneet perintölahjaksi luovan kyvyn sopeutua erilaisiin tilanteisiin. Uusia asioita on opittu nopeasti ja kyseinen kyky on aikanaan ollut tapa selviytyä. Nykyisin pienten romanilasten vanhemmilla on edelleen samoja taitoja, mutta tämän lisäksi tasavertaisemmat mahdollisuudet lasten tulevaisuuden turvaamiseksi. *

Minkä nuorena oppii, siinä vanhempana kehittyy.

Miriam Schwartz

Miten romanilapsilla sujuu varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa?

Nykyään tiedetään paljon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen hyvästä vaikutuksesta esimerkiksi lapsen myöhempiin koulutusvalintoihin. Opetushallitus tekee ensimmäistä kertaa valtakunnallisen selvityksen romanilasten osallistumisesta varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Onkin kiinnostavaa odottaa tuloksia: mitkä asiat ovat hyvin ja mitä tulisi kehittää? Selvitys on osa Suomen romanipoliittista ohjelmaa vuosille 2018–2022.

Monet romanilapset ovat nykyään varhaiskasvatuksessa, mutta ei ole olemassa tietoa, miten huoltajat ja lapset sen kokevat. Tietoa ei liioin ole esimerkiksi siitä, osallistuvatko romanilapset säännöllisesti esiopetukseen. Selvityksen pohjaksi on valmisteltu kyselyt varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjille. Ammattilaisilta kysytään erityisesti romanilasten osallistumisesta ja osallisuudesta. Molemmat kyselyt tehdään sähköisesti käyttäen tunnisteina ainoastaan neljää aluetta: Etelä-Suomea, Itä-Suomea, Länsi-, Lounais- ja Sisä-Suomea sekä Pohjois-Suomea. Opetushallitus ohjeistaa kyselyyn vastaajia määrittelemään romaneiksi ne perheet, jotka itse kertovat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle olevansa romaneita.

Selvityksen tärkeä osa on haastatella varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisten lasten huoltajia. Heiltä kysytään, millaiselta heidän lastensa arki näyttää var-

haiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Huoltajilla on mahdollisuus esimerkiksi kertoa, miten toivovat perheen romanikulttuurin näkyvän lapsensa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arjessa, vai haluavatko mitenkään. Tätä kyselyä varten on perustettu valtakunnal-

linen romanitaustaisten haastattelijoiden verkosto. Näin varmistamme, että tietoa kerätään eri puolilta Suomea ja erilaisista romaniperheistä. Verkoston jäsenet voivat myös tarvittaessa auttaa melko pitkän kyselyn täyttämistä. Kyselylomakkeisiin ei merkitä vas-

Tamara Åkerlund ja Jasmin Helmi kuuluvat valtakunnalliseen haastattelijaverkostoon. Romanitaustaisia haastattelijoita on yhteensä 28 henkilöä ja he asuvat eri puolilla Suomea. Tamara ja Jasmin ovat tehneet haastatteluja Uudenmaan alueella.

Sekä Tamara että Jasmin ovat huomanneet haastateltavien suhtautuneen positiivisesti kyselyihin. Romanivastaajat ovat pitäneet siitä, että heidän mielipiteitään halutaan kuulla ja huomioida. Selvityksen uskotaan edistävän romaniperheiden tietoisuutta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen merkityksestä.

taajien nimiä eikä paikkakuntia. Vaikka tulokset ovat julkisia, haastattelut eivät ole. Vastaukset jakautuvat ainoastaan neljään eri maantieteelliseen alueeseen, samoihin alueisiin kuin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ammattilaisten kyselyt.

Haastattelijoiden vastuulla on, että lomakkeen vastaukset tulevat huolellisesti täytetyiksi. Lomakkeessa ei kysytä mitään arkaluonteista. Haastateltava voi kuitenkin halutessaan jättää vastamatta johonkin osa-alueeseen tai kysymykseen. Huhti-toukokuussa kyselyyn voi vastata myös sähköisesti. Näin

haluamme varmistaa mahdollisimman suuren vastaajien määrän.

Opetushallituksen romaniväestön koulutustiimi käsittelee selvityksen aineistoa kesällä 2019. Varsinainen kirjoitus- ja toimitustyö tehdään syksyllä ja tulokset julkaistaan vuoden 2019 lopussa. Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti, eikä tilastollisesta aineistosta voida tunnistaa yksittäisiä vastaajia. *

Lisätietoa Opetushallituksesta
asiantuntija Miriam Schwartz,
miriam.schwartz@oph.fi

Opetushallituksen aiempia selvityksiä

- Romanilasten perusopetuksen tila, Selvitys lukuvuodelta 2001–2002, Opetushallitus 2004
- Romanioppilaiden perusopetuksen tilannekatsaus 2010–2011 [Rajala Susanna, Salonen Minna, Blomerus Satu ja Nissilä Leena], Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2011:26
- Katsaus aikuisten romanien koulutustaustoihin [Rajala Susanna ja Blomerus Satu], Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2015:8

Anette Åkerlund on musiikin maisteri

Musiikki on **Anette Åkerlundille** tärkeä tunteiden ja luovuuden ilmaisukeino. Anette valmistui Sibelius-Akatemiasta musiikin maisteriksi vuoden 2018 lopussa.

Anette Åkerlund on 36-vuotias vantaalainen romaninainen ja hänelle musiikki merkitsee ennen kaikkea tunteiden kokemista sekä välittämistä. Anette valmistui hiljattain Sibelius-Akatemiasta kansanmusiikin aineryhmästä musiikin maisteriksi. Anette erikoistui opinnoissaan flamenco- ja mustalaismusiikkiin, joissa tärkeää on tunteiden ilmaisuus lisäksi tarinankerronta.

– Opiskelu on vaatinut pitkäjänteisyyttä, mutta tutkimuksen loppuunsaattaminen on haaveiden täyttymys, Anette aloittaa.

Anette hymyilee ja hänen silmistään paistaa helpotus. Viimeisimmän kymmenen vuoden ajan hän on keskittynyt yliopisto-opintoihin. Musiikin lisäksi kielet ovat aina kiinnostaneet Anetta ja kolmannen asteen opiskelut alkoivatkin ensin kielitieteiden parissa.

Musiikin kieli

– Erilaiset kielet ovat aina kiinnostaneet minua ja opiskeluni ovat auttaneet minua syventämään kielitaitoani sekä -korvaani. Olen lukenut ruotsia, ranskaa ja myös romanikieltä. Näen myös musiikin eräänlaisena kielenä. Ilmaisukeinona, jonka avulla voin välittää ajatuksia sekä tunteita, Anette toteaa.

Anette on toiminut opetustehtävissä muun muassa World Music School Helsinki -musiikkikoulussa. Hän on opettanut flamencolaulun ja -tanssin

erilaisia tyyliä ja myös pitänyt myös romanilaulun kursseja.

– Kommunikaatio musiikin välityksellä on rikasta ja uskon, että kaikki oppimani myös kieliin liittyen on syventänyt musiikin osaamistani, Anette analysoi.

Kehon- ja äänenkäytön kieltä tukee myös fakta, että Anette on oppinut kommunikoidaan sekä laulamaan sujuvalla espanjan kielellä. Anette kertoo ymmärtävänsä, että musiikin kieli on tärkeä kommunikoinnin väline sekä esiintymisissä että myös opetustehtävissä.

– Ilmaisukeinoja on useita, mutta itselleni koen tärkeimmäksi musiikin kielen, Anette naurahtaa pilke silmäkulmassa.

Ilmaisukeinoja on useita, mutta itselleni koen tärkeimmäksi musiikin kielen, Anette naurahtaa pilke silmäkulmassa.

Flamencon kutsu

Anette on kasvanut musiikin keskellä ja koko hänen perheensä on askaroinut sävelten parissa niin kauan, kuin Anette jaksaa muistaa.

– Kiinnostuin nuorena flamencotanssista ja harrastukseni myötä kiersin Suomessa erilaisissa tapahtumissa. Tällaisten festivaalien myötä flamencolaulu vei sydämeni. Laulussa minua kiehtoi äänenkäytön erilaisuus ja teknisyys. Opiskelujeni maisterivaiheessa tein aiheeseen liittyen jopa lopputyöni, Anette summaa askeliaan flamencon maailmassa.

Anette vietti kolme vuotta opiskeluajastaan Espanjassa Sevillan ja Barcelonan alueella flamencotaitureiden opissa.

– Sain oppia alan ammattilaisilta flamencolaulua, -tanssia sekä säveltämistä. Se oli aikaa, jolloin kaipasin ajoittain sukulaisia, ystäviä ja omaa yhteisöä. Alkuaikoina oli yksinäistä, mutta toisaalta opin paljon uutta ja itsenäistyin noiden vuosien aikana valtavasti, Anette miettii ja katselee kaukaisuuteen.

– Flamencossa tunne ja tunteiden välittäminen ovat tärkeintä. Aiheet käsittelevät usein kirjavaa tunnemaailmaa, ihmisten välisiä suhteita tai luonnon kauneutta. Musiikki ylipäänsä koskettaa tunteita sekä mielialaa. Kuuntelen flamencon lisäksi eri maiden romanimusiikkia ja usein esimerkiksi Serbian romanien musiikki saa minut iloiselle tuulelle, Anette kertoo ääni innostuksesta väreillen.

Opiskelupolku on vaatinut aikaa ja sinnikkyyttä

Anette on käyttänyt elämästään suurimman osan aikaa opiskeluun. Tie ei ole aina ollut helppo, mutta Anette on lopputuloksesta ylpeä ja haluaa kannustaa romaninuoria jatko-opintoihin.

– Nälkä kasvaa syödessä. Aikaa kuluu tehtävien tekemiseen sekä kou-

Teksti: **CARMEN BALTZAR** Valokuva **MIMA JÄMSÄ**

Tiia Svart on monessa mukana

Tiia Svart on musiikin aineenopettajaksi valmistunut gospelmusiikkiyhtye Audilen solisti. Hän on myös menestynyt ravintola-alan yrittäjä. Lisäksi hän on hiljattain saanut valmiiksi Taiteen edistämiskeskukselle selvitystyön romanien suhtautumisesta taidealan ammatteihin.

Tapaan energisen Tiia Svartin Itäkeskuksessa, kauppakeskuksen ovilla. Heti alkajaisiksi Tiia kertoo minulle, ettei juuri tunne ostoskeskusta, vaikka asuu ihan sen lähellä. Tiian aikatauluilla voikin olla vaikeaa ehtiä kaupoille pyörimään. Tiia on onnistunut luomaan monipuolista

uraa, joka ei seuraa valmiita kaavoja. Sellainen tie ei kuitenkaan aina ole helpoimmasta päästä. Kun kaavoja ei ole, ne täytyy luoda itse.

Palataan kuitenkin hetkeksi ihan alkuun. Tiia vietti lapsuutensa ruotsinkielisessä Pietarsaassa suomenkielisessä kahden kulttuurin kodissa. Per-

heeseen kuului romani-isä, pääväestöön kuuluva äiti, pikkuveli ja isovelji. Hengellisyys ja musiikki kuuluivat lapsuudenkodissa yhteen ja kumpikin oli tärkeässä roolissa. Koulunkäynnistä Tiia piti aina.

“Olin jo lapsena aika itseohjautuva, eikä minua tarvinnut erikseen patistaa koulunkäyntiin. Ehkä joskus kysyttiin, oliko läksyt tehty.”

Turvallisella ja kannustavalla kodilla oli varmasti osansa siinä, että Tiia tuntui aina, että hän voi opiskella niin pitkälle kuin haluaa. Kun musiikki oli ollut luonnollinen osa elämää ja opettajan ammatti oli tuttu äidin työn kautta, tuntuivat musiikinopettajan opinnot luonnolliselta vaihtoehdolta lukion jälkeen. Tiia pääsikin sisään ensimmäisellä

”Olin jo lapsena aika itseohjautuva, eikä minua tarvinnut erikseen patistaa koulunkäyntiin. Ehkä joskus kysyttiin, oliko läksyt tehty.”

yrittämällä ja aloitti opinnot Jyväskylän yliopistossa.

Parin hyvin sujuneen opintovuoden jälkeen Tiia alkoi kuitenkin käydä levottomaksi. Siihen asti elämänvalinnat olivat tapahtuneet ilman sen kummempaa miettimistä. Nyt Tiia kuitenkin kyseenalaisti musiikinopettajan opintojen mielekkyyden.

”Opinnoissa ei sinänsä ollut mitään vikaa, mutta tuntui siltä, että ystävät ympärillä olivat innostuneempia omista opinnoistaan kuin minä omistani. Enkä ollut varma, näinkö itseäni opettamassa musiikkia peruskoulussa tai lukiossa lopun ikääni.”

Lopulta Tiia päätti tarvitsevan sa etäisyyttä koko tilanteeseen. Eikä

pelkästään vähän etäisyyttä, koska Suomesta on vaikea päästä kauemaksi kuin Australiaan. Opinnot jäivät tauolle, kun Tiia opiskeli englantia kielikoulussa Australiassa ja pohti tulevaisuuttaan. Välivuoden aikana syntyi idea musiikkiyhtyeestä, josta muodostuisi aikanaan Audilena tunnettu kokoonpano.

Viisaat vanhemmat neuvoivat, että tutkinnon hankkiminen kannattaa aina, vaikka ei päätyisikään juuri siihen ammattiin, joka paperissa lukee. Tiia muistelee, että neuvoa oli aikoinaan vaikea ymmärtää, mutta hän kuunteli silti ja palasi vuoden jälkeen Suomeen opintojen pariin.

”Välivuosi oli kuitenkin tärkeä. Ei pelkästään siksi, että näin erilaista elämää ja olemista kuin Suomessa, vaan myös siksi, että silloin tapahtui paljon henkistä kehitystä. Mietin elämäni ja valintojani aktiivisesti.”

Välivuoden aikana syntyi myös idea elektronisen musiikin gospelyhtyeestä, joka aloitti toimintansa Tiian palatua Suomeen. Kun kysyn, millaisen vastaanoton yhtye aikoinaan sai, Tiia huokaisee syvään. Elektroninen musiikki oli tuolloin seurakunnissa vielä lapsenkengissä ja yhtye onkin joutunut selittämään tekemistään jonkin verran. Se on kuitenkin kannattanut ja kova työ on poikunut keikkoja ulkomaillakin.

”Viisaat vanhemmat neuvoivat, että tutkinnon hankkiminen kannattaa aina, vaikka ei päätyisikään juuri siihen ammattiin, joka paperissa lukee.”

”Jos jotain olen musiikkiuran kautta oppinut, on se, että ihminen ei ole koskaan tyytyväinen. Suurin unelmamme oli aikoinaan päästä isolle festarilavalle. Kun se toteutui ensimmäisen kerran, se tuntui ihmeelliseltä, mutta toisella ker-

ralla huomattavasti vähemmän jännittävältä.”

Tiia onkin alkanut ajatella, että kannattaa elää siten, että nauttii parhaansa mukaan siitä, mitä tekee tässä hetkessä. Ei kannata odottaa seuraavaa isoa voittoa, koska muuten voi jäädä odottelemaan loppuelämäksi.

Yrittäjäksi sattuman kautta

Kesätyöpaikkaa hakeville nuorille Tiia osoittaa pilke silmäkulmassa varoituk- sen sanan.

”Kannattaa miettiä, mihin hakee kesätöihin. Koskaan ei tiedä, mihin se voi johtaa.”

Tiia itse sattui hakemaan ystävän- sä kanssa Helsingin Kauppatorilla sijaitsevaan kalaravintolaan. Parin kesän jälkeen kaksikko oli ilmeisesti tehnyt vaikutuksen yrittäjään, sillä tämä halusi antaa heille mahdollisuuden kokeilla jotain omaa saman katoksen alla. Tiian mieleen muistui eräällä Japanin matkalla syödyt täytetyt letut. Loppu on niin sanotusti historiaa. Seuraavana kesänä crepetötteröitä myytiin jo omassa myyntipisteessä Kauppatorilla. Pikkuhiljaa Cone's on levittäytynyt kesäta- pahtumiin ja festivaaleihin ympäri Suomea. Yritys työllistää kesäisin useita työntekijöitä.

Tiia muistuttaa, että kaikki tämä on ollut kovan työn tulosta.

”Ei tämä aina ihan tervettä touhua ole. Ensimmäinen kesä oli niin rankka, että minulla ei ole sitä seuranneesta syk- systä mitään muuta muistikuvaa, kuin että olin mökillä.”

Vaikka työ on helpottunut osaami- sen kasvaessa, Tiia näkee vastoinkäymi- set osana matkaa.

”Esimerkiksi Pori Jazzin kaltaiselle myyntipaikalle pääseminen on vaatinut vuosien verkostoitumista. Siihen mat- kalle mahtuu monia virhearvioita ja kai- kenlaisia keikkoja.”

Musiikinopettajaksi valmistumi- sen jälkeen Tiian ei tarvinnut miettiä, mitä tekisi. Yrittäjän arki vei mukanaan. Monta vuotta hän olikin tyytyväinen.

9 *Tiia kertoo kokevansa ulkopuolisuuden tunteita joskus myös valtaväestöön kuuluvien ystävien kanssa, erityisesti kun on kyse käytöstavoista.*

Hän koki oppivansa koko ajan uutta esimerkiksi markkinoinnista, sosiaalisesta mediasta ja johtamisesta. Kesällä 2017 jotain olikin muuttunut.

“Muistan sanoneeni yhtiökumppanilleni, että jos paistan crepejä vielä yhdenkin kesän, aivoni pehmenevät.”

9 *Muistan sanoneeni yhtiökumppanilleni, että jos paistan crepejä vielä yhdenkin kesän, aivoni pehmenevät.*

Identiteettipohdintoja

Oli siis uudenlaisten haasteiden aika. Ajoitus oli hyvä, koska yritys pyöri jo omalla painollaan. Tiia oli aikoinaan tehnyt lopputyön musiikinopetuksesta romanien kulttuuri-identiteetin tukena. Lisäksi hän oli ollut mukana vapaaehtoistyössä romaniasioiden parissa. Romanian koulutusasioihin liittyvä työ oli unelma, joka tuntui vaikealta saavuttaa.

Kun sitten selvisi, että Taiteen edistämiskeskus etsi projektityöntekijää tekemään selvitystä romanien suhtautumisesta taiteen ammattilaisuuteen, oli selvää, että Tiia haki tehtävää.

Kun Tiia sitten lähti keräämään tietoa romanikodeista ympäri Suomea, vastaanotto oli joka puolella lämmin ja avoin. Tiia kuitenkin tajusi nopeasti, että

oli ollut siihen asti tekemisissä lähinnä omien sukulaistensa kanssa ja tuntemattomien romanien kohtaaminen jännitti jonkin verran.

“En voi millään tavalla sanoa, että minut olisi kasvatettu romanikulttuuriin. Tietyistä asioista on pidetty kiinni, muttei lähellekään kaikista. Kaikki säännöt eivät ole minulla selkärangassa.”

Se tarkoittaa Tiian mukaan sitä, että jotkut tavoista eivät tule luonnostaan, vaan niitä pitää erikseen ajatella. Projekti käynnisti Tiiaa oman identiteetin pohdinnan.

“Mietin paljon sitä, mitä se romanius sitten oikein on.” Lopulta Tiia on palannut vanhan viisauden äärelle: riittää, että yrittää parhaansa.

“Kunnioitan muita parhaani mukaan ja toivon että se riittää. Minun ei tarvitse yrittää olla kokonainen romani, koska kasvatukseni ei ole sitä.”

Tiia kertoo kokevansa ulkopuolisuuden tunteita joskus myös valtaväestöön kuuluvien ystävien kanssa, erityisesti kun on kyse käytöstavoista.

“Toivoisin, etteivät suomalaiset aina puhuisi mitä sylki suuhun tuo ja miettivätkin vähän enemmän, mikä on kaunista käytöstä.”

Kun puhe siirtyy tulevaisuuteen, Tiia on toiveikas, mutta varovainen. Nyt hän on siirtynyt yrityksen päivittäisestä toiminnasta taka-alalle ja Taiken projektityö päättynyt. Aikaa löytyisi uusille haasteille.

Romanien koulutusasiat kiinnostavat, eivätkä tohtoriopinnotkaan ole pois suljettu vaihtoehto. Elämä on kuitenkin opettanut, ettei kannata suunnitella liikaa. Merkitys tulee kuitenkin lopulta ihan muualta, kuten läheisistä ihmisistä ja yhdessäolosta.

“Omaa arvoa ei voi ripustaa ammatilliseen menestykseen tai mihinkään muuhunkaan menestykseen. Silloin saa olla ikuisesti tyytymätön.”

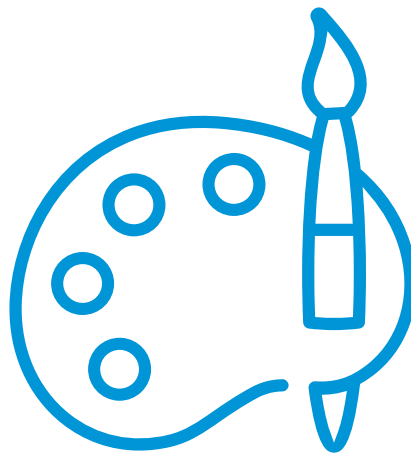
Kun tulemme ulos kauppa-keskuksen ovista, Itäkeskuksen Tallinnanaukiolla on alkanut sataa räntää. Tiia kertoo minulle, että on menossa kirjoittamaan lauluja. Ei pakosta, vaan tekemisen ilosta. ✱

Minustako taiteilija?

Selvityksessä on kartoitettu romanien nykyisiä näkemyksiä ja kiinnostusta sekä asenteita taiteisiin ja ammattitaiteilijuuteen. Selvitystä varten on haastateltu eri eri-ikäisiä ja eri puolilla Suomea asuvia romaneja. Lisäksi arvokasta näkökulmaa selvitykseen ovat antaneet seitsemän romanitaustaista taide-, muotoilu- ja käsiteollisuusalan ammattilaista.

Keskusteluissa nousee esille romanien erityisen läheinen suhde musiikkiin. Lisäksi kädentaidot tunnustetaan usein romanien vahvuudeksi. Sen sijaan ajatus muiden taiteenalojen ammatillisuudesta nostaa vielä pintaan monenlaisia tunteita. Taiteentekijöiden puuttuminen lähipiiristä tai omasta yhteisöstä, kulttuuriset haasteet, hengelliset syyt sekä puutteellinen tieto kouluttautumisvaihtoehdoista näyttäisivät pääasiassa pidättelevän romaneja suuntautumasta taiteentekijöiksi. Toisaalta haastatteluissa nousee esiin oletus romanikulttuurin joustavuudesta, jonka uskottaisiin nykyisin antavan mahdollisuuksia luovia myös taiteen tekemisen tiellä.

Haastatteluissa kolmannes haastatelluista kertoi taiteellisista ja lähes sama määrä kädentaidollisista ammatitoiveistaan. Syyt olla tavoittelematta taiteellista ammatitoivetta vaihtelivat. Tyypillisinä esteinä mainittiin perheen perustaminen, tukijoiden ja koulutuksen puute, oletettu taitojen riittämättömyys sekä kulttuuriset ja hengelliset syyt. Eri ikäpolvien kokemat haasteet erosivat toisistaan ja romaninuoret näyttäisivätkin olevan myös uudenlaisten mahdollisuuksien edessä. Useat haastatelluista nuorista ja nuorista aikuisista kertoivat vanhempiensa erityisestä kannustuksesta taidealan ammatteihin. Nuorempien osallistumisaktiivisuus esimerkiksi soitto- ja tanssitunneille poikkesi huomattavasti vanhempien haastateltavien nuoruuden osallisuudesta vastaaviin harrasteihin tai opintoihin.

Esiin nousseista haasteista, pidikkeistä ja kipukohdista huolimatta keskusteluissa välittyi tunne ajatuksesta, että romanien taiteellista ja kädentaidollista potentiaalia ja aktiivisuutta olisi toivottavaa vahvistaa ja tukea. Selvityksen lopussa tuodaan haastatteluissa esiin nousseita romanien omia esityksiä siitä, kuinka romanien parissa voitaisiin lisätä romanien osallisuutta eri taiteen aloilla, saataisiin lisättyä tietoutta taidealan ammattilaista ja kasvatettaisiin näin romanien mahdollisuuksia pyrkiä taiteentekijöiksi ja kädentaitajiksi. *

Teksti ja kuvat: **SUSANNA RAJALA**

SORAJA - nuori opiskelija

Odotan **Soraja Bollströmin** junan saapumista Tikkurilan asemalle. Hän on tulossa Pohjois-Karjalasta Tohmajärveltä asti tapaamaan minua pääkaupunkiseudulle. Meillä on paljon puhuttavaa, koska Soraja on luvannut kirjoittaa pari artikkelia Latso Diives -lehden osioon Kuulumisia Pohjois-Karjalasta. Itsestään hän ei halunnut kirjoittaa, joten lupasin haastatella häntä ja kirjoittaa jutun. Tapaamme Vantaan kaupunginmuseossa Tikkurilassa.

Soraja asui pienenä perheensä kanssa Järvenpäässä. Vanhempien eron jälkeen lapset, Soraja ja kolme vuotta nuorempi sisko, muuttivat äidin kanssa Kiteelle. Sorajalla ei ole paljoakaan muistoja Järvenpäästä. Vasta Kiteellä hän meni päiväkotiin ja myöhemmin peruskouluun ja lukioon.

– Äiti oli sairas koko elämänsä. Hänellä oli harvinainen lihasrappeumasairaus, joten me lapset olimme äidille ihme sairauden takia. Äiti kuoli, kun olin viimeistä lukuvuotta lukiossa. Tulimme äidin viimeisenä kesänä hyvin läheisiksi. Kesä oli ihmeellinen, koska äiti oli niin pirteä ja iloinen. Sitten hän yllättäen sairastui keuhkokuumeeseen ja kuoli. Siskoni oli silloin peruskoulun viimeisellä luokalla. Sisko ei osannut purkaa pahaa oloaan, eikä minullaakaan ollut oman surun takia resursseja tukea toisen ihmisen tuskaa. Koska sisko oli alaikäinen, hän tarvitsi huoltajan. Isä asui melko kaukana, ja minusta tuli siskon oheishuoltaja isän rinnalle. Silloin tuntui, että minä joudun auttamaan kauhean paljon kotona, kun äiti ei sairaana kyennyt. Nykyisin pikemminkin ajattelen, että sain tehdä ja sain auttaa. Kun äiti sitten kuoli, minulla ei ollut mitään, mikä olisi pahemmin kaivellut.

"Sillä mennään, mitä on"

– Opin äidiltä paljon elämästä. Suurin oppimani asia oli asenne. Äiti oli sitä mieltä, että sillä mennään, mitä on. Hän oli sydämellinen ihminen ja tarjosi monille auttavan kätensä, teki ruokaa ja kutsui ihmisiä syömään. Äiti ei kuitenkaan aina osannut laittaa meille lapsille rajoja. Peruskoulun yläkouluaikoina sain paljon tukea musiikinopettajaltani. Hän ei missään vaiheessa halunnut astua sukuni varpaille, vaan ainoastaan antaa tukea. Olen myöhemminkin saanut häneltä valtavasti tukea.

– Minua ei koskaan syrjitty romaaniuden takia. Olen sitä mieltä, että me kaikki itse vaikutamme siihen, mitä meistä ajatellaan. Olen lukioiästä saakka ollut uskossa. Mummo, äidinäiti, on aina ollut uskossa. Hän vei minua mukaan tilaisuuksiin, joten uskon siemen kylvettiin jo pienen tytön sydämeen. Yläasteella kaikki kuitenkin jäi. Minulle pysäyttävä tilanne oli, kun olin juuri lopettanut peruskoulun. Äiti oli silloin tosi huonossa kunnossa. Odotimme koko ajan, että milloin tahnasa tulee soitto, että äiti on nyt kuollut. Koko kesäloma meni siihen, että ajettiin Kiteeltä Joensuuhun katsomaan letkuisa makaavaa ihmistä. Silloin muistan ajatelleeni, että ”Jumala, jos olet olemas-

sa, anna äidin jo kuolla”. Sitten tapahtui käänne parempaan, ja koin, että se oli Jumalan ihme. Silloin myös äidin ja minun suhde kääntyi parempaan. Hoidin äitiä tuolloin paljon ja suhteemme syveni. Kasvoin silloin paljon itse. Tulin uskoon, kun äiti yllättäen selvisi.

 Lukioon menin, koska kaikki ystäväni menivät

"Nyt pittää tehdä työtä!"

– Minusta saa helposti sellaisen kuvan, että opiskelu olisi minulle helppoa. En tehnyt kauheasti töitä, ja olisin varmasti tarvinnut tukitoimia oppimiseen ja keskittymiseen. Olin kyllä aina koulussa paikalla, mikä oli hyvä asia. Sitten musiikinopettajani löi nyrkkiä pöytään, että ”nyt pittää tehdä työtä”. Lukioon menin, koska kaikki ystäväni menivät lukioon. Lukio oli sitä paitsi ihan Kiteen keskustassa. Minun oli siis kaikkein kätevinä mennä lukioon. Sain myös aikaa miettiä, mitä haluan. Ajattelin alusta pitäen suorittaa lukion neljässä vuodessa. Ei se välttämättä ehkä ihan tarpeellista olisi ollut. Harrastin toisaalta silloin paljon musiikkia, joten ehdin neljän vuoden aikana tehdä paljon musiikkijuttuja lukiossa.

"Voisko tätä nopeuttaa?"

– Menin lukion jälkeen opiskelemaan Ammattiopisto Riveriaan. Valmistuin nuoriso-ohjaajakoulutuksesta. Viimeisen opiskeluvuoden aikana mietin, että voisko tätä nopeuttaa. Kolme kukaudesta ehdin nopeuttaa valmistumista, ilman että työtaakka lainkaan lisäänty. Menin sitten samaan oppilaitokseen opiskelemaan lastenohjaajan tutkintoa,

jota nyt opiskelen ensimmäistä vuotta. Valmistun 2019 joulukuun mennessä. Pyrin tekemään harjoittelut hyvin ja toivon saavani töitä.

– Meillä oli opinnoissa hiljattain teemana kulttuuriin liittyvät asiat. Minä kerroin silloin romaneista ja tästä kulttuurista. Kerroin myös siitäkin, että Opetushallituksessa tehdään romanien lasten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen selvitystä, ja että olen selvityksen romaniverkostossa mukana. Ihmiset innostuivat kovasti. Yksikin tuli ruokalassa puhumaan, että esitykseni oli hämmäntänyt, kun he eivät tienneet minun olevan romani. Ei siitä tullut mitään neljässä vuodessa. Minusta on parempi olla kauheasti saarnaamatta, haluan näyttää asioita teoilla. Minun on ollut jotenkin helppoa seistä omien arvojen takana.

Rumpali-tyttö

– Olen ollut Steelband-toiminnassa mukana 14-vuotiaasta saakka. Musiikinopettajani sanoi minulle silloin, että onpa sinulla hyvä rytmitaju. Nyt soitan rumpuja omana vakituisena soittimena. Kaikki lähti koulun kerhosta ja vakiintui aktiivitoiminnaksi. Olen itse toiminut yhdistyksen hallituksessa. Steelbandillä olemme käyneet Saksassa, Kanadassa, Lapissa ja muualla Suomessa. Enimmäkseen esiinnyimme tietyksi Pohjois-Karjalassa. Seurakunnassa tulee myös musisoitua.

– Asun tällä hetkellä Tohmajärvellä, jossa viihdyn tosi hyvin. Tykkään Pohjois-Karjalasta. Kiteellekin minulla on paljon suhteita. Kiteellä perustettiin viime kesänä Kiteen yhteisöalo. Tehtiin töitä yhdessä **Harri Blomeruksen** kanssa. Olin viime kesänä kuukauden

töissä suunnitellen yhteisöalojen toimintaa romaneille. Syksyllä sitten toiminta lähti käyntiin. Kaikilta kiteeläisiltä romaneilta kysyttiin, mitä talolta halutaan. Sen perusteella sitten suunniteltiin toiminta, johon sisältyy muun muassa ompelua ja liikuntaa.

– Asun Tohmajärven vanhan aseman vieressä talossa, jossa saan hakata halkoja ja kantaa puita sisälle. Se, jos mikä, on terapeutista. Koen myös antoisana sen, että saan asua aikuisen pariskunnan kanssa, kuitenkin ihan omassa rauhassa. Ei minulla ole tulevaisuudelle mitään ihmeempiä odotuksia. Toivon ihan perusasioita, perhettä ja työtä. Uskon, että kaikki järjestyy omalla ajallaan. *

Teksti ja kuva: **SORAJA BOLLSTRÖM**

Toiveiden toteutuminen vaatii työtä!

Marko Hagert on aviomies ja neljän lapsen isä Onkamosta, Tohmajärveltä. Hänen arkeensa kuuluu perhe-elämän lisäksi hevosten valmennus ja hoitaminen sekä opiskelu. Markon elämä on tänään kunnossa, mutta asiat voisivat olla toisinkin.

Lähtökohtani olivat hyvin vaatimattomat. Äiti kyllä yritti kasvattaa hyvin sillä tiedolla ja taidolla mitä hänellä oli, mutta hänenkin lähtökohtansa olivat heikot. Elimme kiertolaiselämää eikä mikään ollut helppoa. Jo pienenä poikana jouduin opettelemaan pitämään itsestäni huolta ja kasvoin suurimman osan elämästäni lastenkodeissa.

– Ei minulle riittänyt se, mitä olin kotoa eväiksi saanut. Etsin elämäleni kovasti tyydytystä, jonka löysin päihteistä. Tai luulin löytäneeni. Ensin kuvioon tuli alkoholi ja sen avulla tunsin itseni vahvaksi, uskalsin olla oma itseni. Pian alkoholi ei enää riittänyt ja kokeilin vahvempia aineita saadakseni uusia kokemuksia. Loppujen lopuksi olinkin tosi syvällä päihdemaailmassa ja rikollisuudessa.

Marko kertoo, miten uskoontulo oli avain hänen elämänsä järjestymiseen. – Ennen uskoontuloani olin pitkään niin sanotusti etsikkoajassa. Aina mihin menin, niin siellä oli jotain hengellistä toimintaa. Kerran ajoin ahdistuksissani Poriin ja nukuin autossa parkkipaikalla. Heräsin telttakokouksen pystytyksen ääniin. Kuulin myös Jumalan äänen, joka kehoitti minua

kääntymään pois tieltäni. Selitin sen itselleni pelkkänä huumehörhöilynä.

– Tämän jälkeen sain pitkän tuomion, ja se oli minun pelastukseni. Vankilassa vierottauduin irti huumeista. Pelkäsin kovissa vieroitusoireissani, että jään sellaiseksi ja aloin rukoilla. En usko, että lyhyempi tuomio olisi riittänyt siihen muutokseen minkä tuona aikana kävin läpi. Muistan, kun soitin vaimolle kotiin ja kerroin, että olen tullut uskoon. Hän vastasi vain, että jaa, ja sitten tuli hiljaisinta. Silloin tajusin, että olen tehnyt niin paljon ikäviä asioita, että enää vain teoilla voin todistaa olevani muuttunut mies.

Vankilasta päästyään Marko ajatteli, ettei hänellä ole mitään annettavaa kenellekään.

– En ollut edes peruskoulua käynyt loppuun. Pikkuhiljaa kuitenkin kaikki asiat alkoivat järjestyä niin ihmeellisin tavoin. Ensitöikseni suoritin ajokortin. Seurakunnan tilaisuudessa eräs seurakuntalainen kysyi, haluaisinko asua omakotitalossa ja tarjosi meille kotia. Hän tarjosi minulle myös hommia hevostenhoitajana. Hevoset olivat olleet unelmani ihan pikkupojasta saakka. Myöhemmin opiskelin ihan virallisesti hevostenhoitajaksi. Sen jälkeen suoritin kuorma-autokortin ja sii-

hen ammattipätevyydet. Nyt tällä hetkellä on tekeillä linja-autokortti ja sen ammattipätevyys.

– Toimin myös Kiteen seudun Romaniyhdistyksessä varapuheenjohtajana ja olen mukana kehittämässä toimintaa. Meidän tavoitteenamme on saada syrjäytyneet takaisin kiinni yhteiskuntaan. Meillä on monia hyviä yhteistyökumppaneita, kuten esimerkiksi Kiteen kaupunki. Toimintaamme kuuluu mm. Romanikahvio, perhekerhot, romaniviikonloput jne. Nyt tulevana Romanien kansallispäivänä järjestämme Kiteellä isomman tapahtuman yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Marko ajattelee, että on hyvä olla aktiivinen ja vaikuttaa sekä ansaita leipänsä tekemällä työtä.

–Olen niin kiitollinen siitä, että kaikki asiat ovat näin hyvin. Olen saanut upean vaimon ja neljä lasta. Vaimoni piti perheemme kasassa kaikista vaikeista asioista huolimatta. Haluaisin rohkaista ihmisiä ja varsinkin nuorisoa, että uskaltaisimme toteuttaa haaveitamme ja tehdä töitä niiden eteen. Minun haaveenani on tulevaisuudessa vielä opiskella hevoshierojaksi. *

Teksti ja kuva: **SORAJA BOLLSTRÖM**

Jokainen päivä on erilainen

”Kiteelle kuuluu hyvää. Tämä on aktiivinen paikkakunta, jossa tehdään paljon työtä romaneiden hyväksi. Täällä järjestetään tapahtumia ja täällä romaninuoret lähtevät kouluttautumaan”, kertoo **Priscilla Bollström**.

Prisilla Bollström on kiteeläinen kahden lapsen yksinhuoltaja, jolla arjen askareiden lisäksi riittää monenlaisia tehtäviä ja vastuuta kodin ulkopuolellakin. Priscilla Bollström työskentelee ohjaajana kuntouttavassa päihdetyössä Kiteen ViaDia ry:ssä ja opiskelee työn ohella mielenterveys -ja päihdealan ammattitutkintoa.

– Onhan tämä aikamoista, kun yrittää sovittaa perheen, työn ja opiskelun niin, että ehtisi tehdä kaiken. Joskus mietin, miten voin revetä joka suuntaan, kun on niin monta rautaa kuumana. Luoja antaa ihmeellisesti voimaa jaksaa. Olisihan se helppoa jäädä lojumaan sängyn pohjalle, mutta jos haluaa saada jotain aikaiseksi, niin täytyy ryhtyä tuumasta toimeen, sanoo Priscilla Bollström.

Jos kaikki menee hyvin, saattaa Priscilla Bollström valmistua jo tänä keväänä. Vuonna 2010 hän valmistui lähihoitajaksi ja erikoistui vanhustyöhön, jonka parissa hän on työskennellyt ennen nykyistä työtään ja opiskeluaan.

– Olen kiitollinen, että vanhemmat vaativat meitä nuorena käymään koulun kunnolla, he eivät päästäneet helpolla. Haluan siirtää omilta vanhemmilta opitut hyvät periaatteet omille lapsilleni. Tyttäreni on peruskoulun vii-

meisellä luokalla ja olen iloinen, että hän haluaa opiskella. Hän aikoo mennä peruskoulun jälkeen lukioon.

ViaDia ry on Suomen Vapaakirkon arvoin pohjautuva valtakunnallinen diakoniatyön järjestö, jonka tavoitteena on palvella Jumalaa, auttaa lähimmäisiä ja levittää diakonista liikehdintää Suomessa sekä ulkomailla. Kiteen ViaDia -yhdistyksessä työskentelevä Priscilla Bollström on tykännyt työstään ja kokenut sen antoisaksi. – Ohjaan kuntouttavaa työtoimintaa ja koordinoin ruoka-apuun liittyvää työtä. Suunnittelen ja toteutan työtäni yksin, mutta minulla on mukava pieni työporukka, jonka kanssa teemme töitä yhdessä. Jaamme kolme kertaa viikossa leipää ja muita elintarvikkeita. Kävijöitä ja elintarvikkeiden tarvitsijoita on runsaasti. Joskus tulee surullinen olo, kun tajuaa, kuinka paljon meillä Suomessa on avuntarvitsijoita. Vaikeinta varmaan työssäni on ollut tajuata oma rajallisuutensa. Haluaisin auttaa ihmisiä enemmän, mutta ei ole resurs-

seja eikä yksi ihminen voi tehdä kaikkea, Priscilla Bollström kertoo.

– Kuntouttava työtoiminta on päihdekuntoutujien ohjausta. Heidän kanssaan tehdään ihan arkisia asioita, kuten ruuanlaittoa, siivousta, pyykkäystä ja sen sellaista yhdessä. – Olen nauttinut työstäni. Jokainen päivä on erilainen. Enkä varmaan ihan huonosti ole työtäni tehnyt, kun ohjattavat ovat antaneet kiitosta ja hyvää palautetta. Silloin kai sitä on tehnyt jotakin oikein, kun saa hyvää palautetta”, toteaa Priscilla Bollström vaatimattomasti. *

Juttusarjassa tapaamme yhteiskunnallisia vaikuttajia kahvilla. Kahvittelun lomassa keskustellaan ohikulkeva hetki tekemisestä, tahtomisesta ja elämästä.

Teksti ja kuva: **CARMEN BALTZAR**

Ylen julkaisujohtaja Ismo Silvo: "Ylen tehtävä on tavoittaa kaikenlaiset suomalaiset"

Sekä perinteet ja jatkuvuus, että jatkuva uudistuminen ovat Yleisradion toiminnan ytimessä.

Ismo Silvo liikkuu Ylen Uutistalon aulassa kuin kotonaan. Vaikka miehellä on vauhti päällä, hän kerkeää tervehtimään vastaantulijoita iloisesti, ja vaihtaa joskus pari sanaakin siellä täällä. Talo on miehelle enemmän kuin tuttu, sillä Silvo on tehnyt vaikuttavan 39 vuoden uran Ylellä.

"Aloitin tuossa ovela vahtimestarina kesätöissä, siinä mistä sinäkin hait kulkukorttisi rakennukseen. Tulin siihen aikoinani opiskelijana. Tiski ei tosin silloin ollut ihan tuossa samassa kohdassa."

Silvo on kiivennyt organisaatiossa ylöspäin aina nykyiselle paikalle, julkaisujohtajaksi asti. Ylen julkaisut -osasto vastaa Ylen suomenkielisten julkaisujen profiloinnista ja brändeistä, palveluiden, kanavien ja kaavojen suunnittelusta, koostamisesta ja toteutuksesta, sekä julkaisusuunnittelusta ja verkko-palvelukehityksestä. Vuosien varrella on muuttunut paljon muutakin kuin vahtimestarin tiskin paikka.

"Suurin muutos on tietysti tapahtunut Internetin tulemisen ja verkko-viestinnän kautta. Se tarkoittaa, että viestintä yksilöllistyy, ja jokainen pystyy itse päättämään omasta median kulutuksestaan."

Sellainen ei ollut mahdollista niinä aikoina, kun Silvo aloitti vahtimestarin työt. Kaikki katsoivat samoja TV- ja radiokanavia, ja joutuivat tyytymään siihen, mitä sieltä sattui milloinkin tulemaan. Vaikka Internetin tuomista muutoksista puhutaan paljon, Silvo haluaa niiden sijaan korostaa jatkuvuutta.

"Yhtä lailla voitaisiin nähdä viestinnän viimeiset 30 vuotta siten että siinä on paljon samanlaisuutta. Jos 80-luvun TVI laitettaisiin pyörimään niiden ihmisten eteen, jotka nykyäänkin katsovat ykköstä, se olisi heille ihan ymmärrettävissä oleva, järjellinen juttu, vaikka ilmaisu olikin silloin aikoinaan hieman kankeampaa."

Silvon mielestä Yleisradion on tärkeä muistaa, että siltä odotetaan nimenomaan jatkuvuutta, koska mikään kulttuuri ei voi toimia ilman jonkinasteista yhtenäisyyttä. "Olisi suuri virhearvio ajatella, että ihmiset haluavat vain yksilöllisyyttä. Yhteisöllisyyttä halutaan edelleen, halutaan sellaisia elämyksiä, joita on mahdollista kokea samaan aikaan muiden kanssa."

Liian pitkälle menneessä yksilöllistymisessä on vaaransa. "Siitä seuraa kyvyttömyyttä yhteiseen keskusteluun,

ja kyvyttömyyttä nähdä toisen osapuolen näkemys."

Suuremmaksi osaksi Silvo kuitenkin näkee mediakentän kehityksen myönteisenä. Jatkuvuuden lisäksi on tärkeää, että Yle pysyy tässä kehityksessä mukana, ja laajentaa jatkuvasti uusille osa-alueille.

"Yksi Ylen päätehtävistä on luotettava tiedonvälitys kaikille. Se tarkoittaa, että Ylen tulee pyrkiä tarjoamaan luotettavaa tietoa kaikille suomalaisille esimerkiksi nuorista vanhoihin. Ylen pitää pystyä käyttämään myös esimerkiksi sosiaalisen median kanavia, koska osa väestöstä on niiden kanavien päässä."

Huomaan, että Silvo on tottunut perustelemaan uudistuksia perinpohjaisesti. "Jokunen vuosi sitten Yleisradio oli koko ajan tarkastelun alla, että miksi nuorennatte ohjelmaa, ja siinä oli vähän sitä tunnetta koko ajan, että ollaan jossain pahanteossa."

Silvon itsensä mielestä Yleisradion pitäisi kuitenkin pystyä tekemään vielä nykyistä enemmän sisältöä, joka tavoittaa nuoret. Kaikkien ryhmien tavoittaminen on muutenkin haastava tehtävä. Haasteena on se, että asiat pitäisi pystyä kertomaan kaikille ryhmille heille ominaisella tavalla.

"Jos ihmiset kokevat esimerkiksi, että tämä on vain varttuneiden analyysiä eikä ota huomioon nuorisoa, tai että tämä on vain helsinkiläisten analyysiä eikä ota huomioon muita, niin ihmiset

ei ota sitä tietoa vastaan, kun he ei koe että tää on nyt mulle tehtyä.”

Romanikielisten palveluiden tilanteessa Silvo näkee paljon parannettavaa. ”Meillä on tietysti ollut Romano mirits -ohjelma suunnilleen kaksikymmentä vuotta, mutta eihän se riitä, kun se taitaa olla ainoa romanikielinen. Sisältöä, jonka romanit kokisivat omakseen, voisi olla enemmän muutenkin, oli se sitten suomenkielistä tai romanikielistä. Paras keino siihen olisi, että me saataisiin enemmän romanitekkijöitä tekemään näitä ohjelmia. Niiden ei tarvitsisi olla niin sanotusti romaniohjelmia, vaan ihan tavallisia ohjelmia, joita romaniväestön ammattilaiset tekisivät.”

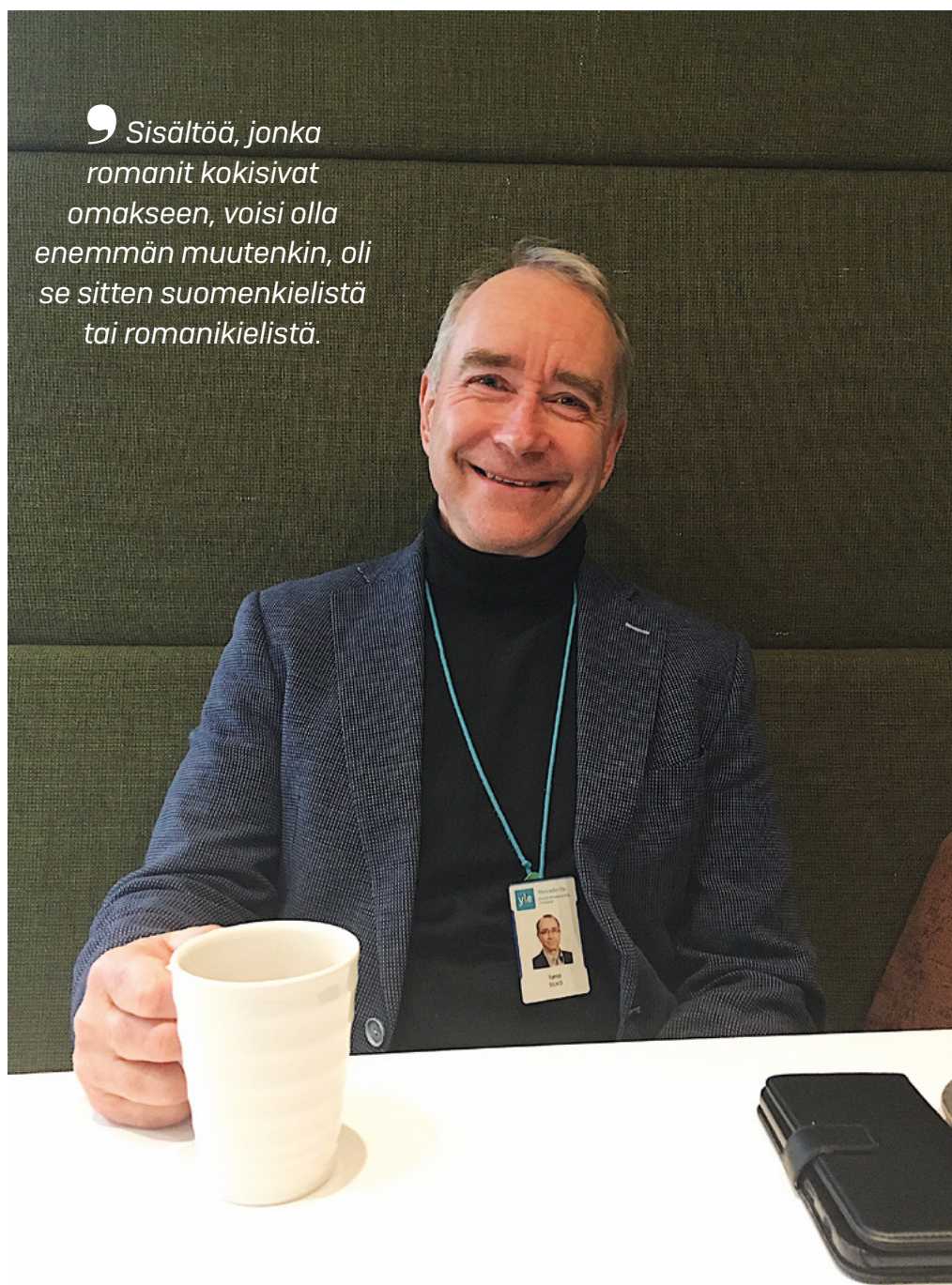
Silvo kertoo, että asia on Ylen sisällä tiedossa ja työn alla. ”Romanitaustaisia toimittajia, tuottajia, taitelijoita, mitä näitä ammattilaisia nyt yleisradion toiminnassa tarvitaankaan, niin kyllä heitä on.” Silvo jatkaa, että haaste avata paikkoja ja rekrytoida sopivia ihmisiä on Ylen puolella.

Kahvihetken loppupuolella kysyn Silvonta, mikä haastavassa ja vastuullisessa työssä motivoi eniten. Vastausta ei tarvitse kauaa miettiä.

”Tämä on kiinnostavaa ja tärkeää työtä, jolla on merkitystä. Yleisradio on tavallaan monen tien risteyksessä. Se elää koko ajan tätä päivää ja esimerkiksi tämän päivän politiikkaa. Samalla Yle on perinteisten asioiden äärellä ja ikuisia tarinoita toistetaan. Toisaalta Yleisradio on koko ajan uuden tekniikan äärellä. Ei pääse pysähtymään paikoilleen.”

Joskus Silvokin kuitenkin pysähtyy paikoilleen. Silloin hänet saattaa löytää esimerkiksi television äärestä katsomasta hiihtoa, jota tulee joskus katseltua vähän liikaakin. Tältä päivältä työpäivää on kuitenkin vielä jäljellä. Kahvikupit ovat tyhjät, ja lähemme omiin suuntiimme, Silvo edelleen tervehtien jokaista vastaantulijaa. *

”Sisältöä, jonka romanit kokisivat omakseen, voisi olla enemmän muutenkin, oli se sitten suomenkielistä tai romanikielistä.”

Yleisradio Oy on Suomen eduskunnan alaisuudessa toimiva valtakunnallinen julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava viestintäyhtiö. 99,98 % Ylestä on valtion omistuksessa, muita osakkeenomistajia ovat muun muassa eräät media-alan yritykset. Ylen rahoitus muodostuu vuodesta 2013 alkaen Yle-veron tuotoista.

- Toimitusjohtaja: Merja Ylä-Anttila (1. syysk. 2018–)
- Pääkonttori: Helsinki
- Perustettu: 29. toukokuuta 1926, Helsinki

LEENA NISSILÄ

Kirjoittaja on opetusneuvos
ja yksikön päällikkö
Opetushallituksessa.

Hyvinvoiva lapsi oppii

Tänä päivänä ymmärretään paljon aiempaa paremmin, että hyvinvoinnilla on suuri merkitys oppimisen kannalta. Tästä syystä lasten ja nuorten hyvinvointia on tärkeää tukea kokonaisvaltaisesti. Myönteinen ja kannustava kasvatusta ja vuorovaikutus luovat perustan hyvinvoinnille ja koulumotivaatiolle.

Hyvinvointi-käsitteellä tarkoitetaan yleensä sekä yksilön omaa hyvinvointia että yhteisötason hyvinvointia. Koetusta hyvinvoinnista käytetään myös sanaa elämänlaatu. Lapsen hyvinvoinnille luodaan perusta jo varhaislapsuudessa. Lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Hyvään kasvatukseen kuuluu oleellisesti lapsen hyvinvoinnin turvaaminen. Kasvatus on vanhempien tietois- ta ja osaltaan myös tiedostamatonta toimintaa, joka sisältää joko harkittuja tai sattumanvaraisesti valikoituneita kasvatuskäytäntöjä.

Lasta voi kasvattaa monella eri tavalla

Vanhempien erilaisia kasvatustyy- lejä on jaoteltu erityisesti sen mukaan, miten he painottavat rajojen asetta- misen merkitystä. Tällöin puhutaan yleensä sallivista, määräilevistä ja auk- toritatiivisista kasvatuskäytännöistä. Sallivat vanhemmat edustavat vapaata

kasvatusta, jolloin vanhemmat kontrol- loivat lapsiaan hyvin vähän. Tällöin lap- selle annetaan vapaus säädellä omaa käyttäytymistään, jopa rajoituksetta. Äärimmillään salliva vanhemmuus voi johtaa hemmotteluun tai laiminlyön- teihin. Sallivan kasvatuksen saaneilla saattaa olla muita vaikeampaa sopeu- tua ympäristöönsä, heillä voi olla vai- keuksia sosiaalisissa suhteissa sekä hei- dän on vaikeampaa tottua häviämään ja pettymään.

Määräilevät vanhemmat puoles- taan kontrolloivat lapsiaan ja asettavat tiukkoja käyttäytymissääntöjä. Tällöin totteleminen ja auktoriteettien kun- nioittaminen on tärkeää, mikä johtaa usein rankaisemiseen, jos määräyksiä ei totella. Tämä voi johtaa siihen, että lapset eivät opi tekemään valintoja itse, jolloin heistä kehittyy sopeutuvaisia ja tottelevia, mutta heiltä saattaa puuttua itseluottamusta ja omaa vastuunottoa.

Ohjaava eli demokraattinen kas- vatus on nykyisin eniten vallalla ole- va kasvatustuoto, joka perustuu van-

hemman pyrkimykseen ohjata lasta johdonmukaisella tavalla. Vanhemmat keskustelevat lastensa kanssa ja otta- vat heidän ajatuksensa huomioon, mutta he eivät jätä vastuuta päätök- senteosta lasten harteille. Tällöin var- sinaisia käskyjä tai määräyksiä on vähemmän ja ne perustellaan ja lapsen mielipidettä kuunnellaan. Ilmapiiri lap- sen ja vanhemman välillä ei ole alista- va vaan lasta kunnioittava, vaikka var- sinainen päätöksenteko onkin viime kädessä vanhemman vastuulla. Ohjaa- vaan kasvatukseen liittyy myönteinen kannustaminen rangaistusten sijaan. Tuloksena on vastuuntuntoiset ja riip- pumattomat lapset, joilla on sekä hyvä itsetunto että kyky itseohjautuvuuteen.

Hyvinvointi on edellytys kaikelle oppimiselle

Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kas- vatuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Myös koulun yksi keskeinen tehtävä on hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen oppimisen, opiskelutaitojen, osaami- sen ja perustaitojen kehittämisen rin- nalla. Perusopetuksen opetussuunnitel- man perusteissa (Opetushallitus 2014) todetaan hyvinvoinnista seuraavaa: ”Koulun tulee tukea ja edistää oppilai- den ja koko kouluyhteisön hyvinvoin- tia. Hyvinvointi on edellytys kaikelle oppimiselle. Jokaisella koulutustasol- la ja kaikissa vaiheissa tulee panostaa

Susanna Rajala

hyvinvointiin, perustaitoihin ja eriarvoisuuden estämiseen. Olennaista on luoda kaikille toivoa huomista.”

Kun pohditaan hyvinvointia koulussa, sitä voivat edistää ja toisaalta heikentää tekijät, jotka ovat joko oppilaaseen itseensä liittyviä tai opetuksesta, opetusryhmästä ja opettajan toiminnasta johtuvia. Oppilaan oma tilanne ja siihen liittyvät tekijät ovat jo itsessään hyvin ratkaisevia. Iso merkitys on

lähtökohtaisesti esimerkiksi sillä, että oppilas on saanut nukkua ja syödä riittävästi ennen kouluun tuloaan. Lapselle ja nuorelle on tärkeää myös se, että hän tuntee olevansa arvokas ja tärkeä osa lähiyhteisöään ja elämänpiiriään.

Opettajalla on hyvin merkittävä rooli oppilaan hyvinvoinnin rakentamisessa koulussa. Hän tapaa lapset ja nuoret joka päivä ja tuntee heidät henkilökohtaisesti. Opetussuunnitelman

perusteissa todetaan opettajan roolista seuraavaa: ”Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin pedagogisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen,

Susanna Rajala

jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen.”

Myös kodilla on iso rooli siinä, millaiseksi oppilaan ja opettajan suhde muotoutuu. On tärkeää, että oppilaat, heidän perheensä ja huoltajansa ovat yhteistyössä koulun kanssa niin, että lapset ja nuoret haluavat, osaavat ja pystyvät edistämään omaa ja muiden hyvinvointia.

Opettajan lisäksi merkitystä on opetusryhmällä ja sen ilmapiirillä. Kun koulussa ei kiusata eikä syrjitä ketään, siellä yleensä viihtyvät kaikki. Niinpä on tärkeää oppia asiallisen käyttäytymisen malleja kotona ja koulussa. Tiedämme tutkimusten perusteella, että empatian kehittymisen valmiudet ovat kyllä kaikilla olemassa synnynnäisinä, mutta empatian kehittyminen ja rakentuminen riippuu paljon vanhempien vuorovaikutustavoista lapsen ja muiden ihmisten kanssa. Empatia kehittyy, kun lapsen perustarpeista huolehditaan ja hän saa hoivaa, hellyyttä ja hyväksyntää.

Osallisuus lisää hyvinvointia

Lapselle on tärkeää kokea kuuluvansa joukkoon. Erilaisen osallisuuden ja osallistumisen kokemukset lisäävät

osaltaan hyvinvointia. Mahdollisuus olla mukana käsittelemässä itselle tärkeitä asioita ja olla päättämässä niistä on hyvin tärkeää ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Osallistumisen kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä muiden kanssa.

Koulussa hyvinvoinnin kannalta merkitystä on myös koetulla työrauhalla. Koulun työrauhalla tarkoitetaan luokassa vallitsevaa rauhallista, häiriötöntä ilmapiiriä, jossa noudatetaan yhteisön laatimia sopimuksia yhteisen toiminnan pelisäännöistä. On tärkeää, että kaikki noudattavat tasapuolisesti samoja pelisääntöjä. Oppilaiden välillä on kuitenkin eroja siinä, miten paljon koettu työrauha tai sen puute vaikuttaa keskittymiseen.

Motivaatiolla on iso rooli oppimisessa

Viime aikoina on tullut lisää tutkimustietoa siitä, miten suuri vaikutus oppimiseen on oppilaan minäpystyvyydellä eli uskolla omiin kykyihinsä. Kun oppilas suoriutuu annetuista tehtävistä, se vaikuttaa hänen toimintaansa jatkossa ja koettuun motivaatioon merkittävästi. Oppilaan suoriutumista voidaan puolestaan lisätä sillä, että autetaan häntä löytämään oma tapansa oppia. Jotkut esimerkiksi oppivat parhaiten kuuloaistin avulla, toiset näköaistin ja jotkut tun-

toaistin avulla. Lisäksi osa voi oppia hyvin teoreettisesti eli ajattelun kautta, toiset taas aktiivisena osallistujana eli tekemällä. Oppilaiden erilaiset oppimistyyli-
lit edellyttävät opettajalta monipuolisten työtapojen käyttöä, jotta jokainen löytää itselleen sopivimman tavan oppia.

Kun oppilas löytää omat vahvuutensa oppijana, hän pystyy parhaimpaansa eli kasvaa potentiaaliinsa. Koulutyön järjestämisessä tuleekin opetussuunnitelman perusteiden mukaan ottaa huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista. Viime aikoina positiivisen psykologian viitekehyksestä noussut positiivinen pedagogiikka on pyrkinyt korostamaan erityisesti oppilaiden vahvuuksia ja niiden tekemistä näkyväksi. Tämä on herättänyt myönteisiä kokemuksia oppimisesta myös niille, joille koulunkäynti on saattanut olla muutoin haastavaa. Onnistumisten kautta oppilaiden motivaatio oppimiseen on lisääntynyt ja sitä kautta myös oppimistulokset ovat parantuneet.

Motivaatiolla onkin iso rooli oppimisessa. Motivaatio syntyy ja kasvaa myönteisten oppimiskokemusten myötä. Myös sillä on merkitystä, että lapsi ja nuori pitää koulunkäynnistä. Siihen puolestaan vaikuttaa myös kodin asenne koulua kohtaan. Niinpä kotona kannattaa punnita tarkkaan, mitä ja millä tavalla koulusta ja kouluun liittyvistä asioista puhutaan, jotta ei turhaan synnytetä vastakkainasetteluja tai ennakkoluuloja.

Kouluyhteisössä myös oppilaalla on oma vastuunsa. Opetussuunnitelman perusteissa todetaan oppilaan vastuusta seuraavasti: ”Se ilmenee säännöllisenä osallistumisena koulutyöhön, reiluna ja arvostavana suhtautumisena koulutovereihin ja koulun aikuisiin sekä yhteisten sääntöjen noudattamisena. Toisten ihmisten loukkaamattomuuden sekä työn ja työrauhan kunnioittaminen ja sovitusta tehtävistä huolehtiminen on koulutyössä välttämätöntä.” *

Teksti ja kuvat LEIF HAGERT

Suomen romaniväestön osallisuus ja hyvinvointi

– Roosa-tutkimuksen tuloksia ja taustoja

Romaneista on tähän asti ollut muita vähemmistöryhmiä vähemmän tietoa sosiaali- ja terveystalouden käyttäjinä, eivätkä romanit ole näkyneet koko väestöön kohdennetuissa terveystutkimuksissa. Suomen romanipoliittinen ohjelma vuosille 2009–2017 määritteli romanien hyvinvointitutkimuksen tavoitteeksi hyvinvoinnin edistämisen sekä sen, että palveluja osattaisiin paremmin kohdentaa romaniväestölle. Tietoa ns. Roosa-tutkimuksessa saatiin romaniväestön hyvinvoinnista, osallisuudesta, terveydestä ja toimintakyvystä. Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteutti Roosa-tutkimuksen osana DIAKin hallinnoimaa Nevo Tiija -hanketta, jota rahoitti Euroopan sosiaalirahasto.

Leif Hagert on haastatellut artikkelia varten projektikoordinaattori

Anneli Weiste-Paakkasta.

Tuloluokan merkittävä vaikutus

– Kaikissa suomalaisista tehdyissä väestötutkimuksissa käy ilmi, että taloudellisella tuloluokalla on todella suuri vaikutus ihmisten kokemaan hyvinvointiin. Esimerkiksi koulutustausta periytyy voimakkaasti; koulutetut ihmiset auttavat myös lapsiaan kouluttautumaan. Romanien pienituloisuus on Roosa-tutkimuksessa selkeä ja yhteiskunnallisesti merkittävin tulos. Se johtuu suoraan koulutustaustasta. Voidaan olettaa, että

sitä mukaa kun koulutusaste nousee, pitäisi myös työllisyystilanteen parantua ja toimeentulon nousta. Tällä hetkellä ollaan vähän sellaisessa jumittavassa tilanteessa, että romaninuorten on vaikea työllistyä, vaikka koulutustaso paranee. Korkeampi koulutus- ja työllisyystaso nostaa samalla monia kansanterveydellisiä ilmiöitä paremmalle tasolle. Keskiluokkaistuminen on trendi, yhteiskunnassa on tapana käydä niin, sanoo **Anneli Weiste-Paakkanen.**

Romanien yhteisöllisyys näkyy Roosan tuloksissa

– Tutkimuskysymyksiin, jotka liittyivät elämänlaatuun, vastattiin niin, että usein huolehditaan ensin läheisistä ja sen jälkeen ja vasta sen jälkeen ostetaan lääkkeitä itselle. Läheisten auttaminen on toisaalta voimavara, toisaalta se myös kuormittaa yksilöiden taloutta ja voimavaroja. Yhteisöllisyys ja avunanto oli tutkimuksen mukaan paljon yleisempää, kuin suomalaisilla keski-

määriin. Anneli Weiste-Paakkanen toteaa, että yhteisöllisyydessä on paljon voimaa. – Tätä ennen terveystarkastustutkimukset on suunniteltu niin, että ihminen kutsutaan yksilönä ja hän varaa itse ajan ja tulee tutkimukseen. Näin ei tapahtunut Roosassa: ihmisiä veti paljon paremmin sellaiset tapahtumat, missä sai tarkistuttaa oman terveydentilansa, mutta samalla viihtyä ja viettää päivää yhdessä. Samalla tavoin voisi näitä tuloksiakin jalkauttaa: kokoontumiset kunnan tai seurakunnan tiloissa olisivat mahdollisia. Aika pienellä julkisella rahalla sinne voisi palata ohjaajan vetämään elämänhallintaryhmää, nyt kun näitä kokemus-asiatuntijoitakin on koulutettu.

Kuormittuneisuutta, masennusta ja työttömyyttä

Anneli Weiste-Paakkanen kuvailee erityisesti nuorilla naisilla havaittua kuormittuneisuutta. – Heillä on paljon erilaisia vastuita, esimerkiksi opiskelu, perheen- ja lastenhoito sekä toimeentulo. Lisäksi naisia kuormitti usein huoli muista sukulaisista. Erityisesti naisten ja nuorten hyvinvointiin tulisi panostaa.

Vanhemmilla miehillä masennus oli yleistä. – Tämä voi johtua turhautuneisuudesta ja ulkopuolelle jäämisestä. Tiedetään, että pitkäaikaistyöttömyys aiheuttaa masennusta ja työ on miehille suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeä asia.

Syrjintää kaduilla ja konttoreissa

– Syrjinnän yleisyys on järkyttävää, sanoo Weiste-Paakkanen. – Joka toinen romani on kokenut syrjintää vieraalta ihmiseltä kadulla. Vieläkin on yleistä, että syrjintää tai ainakin epä-kunnioittavaa käytöstä esiintyy jopa viranomaisten taholta. Tutkimuksen mukaan moni arvioi oman muistinsa ja oppimiskykynsä paljon heikommaksi, kuin mitä se todellisuudessa oli. Tämä saattaa johtua syrjinnän kokemuksista, huonosta itsetunnosta ja osin myös heikosta koulutustaustasta.

Vielä tarvitaan syventävää analyysiä

– Roosa-aineisto tarvitsee analyysiä, jossa tutkimukseen osallistujien tieto- ja verrataan vastaavan koulutustason ja työllisyysaseman omaaviin suomalai-

siin. Silloin saataisiin puolueettomampi tieto siitä, onko romaniudella tuloksissa merkitystä. Tutkimusprofessorimme Seppo Koskinen on koko tutkimuksen ajan korostanut, että emme voi tulkitä tuloksia siten, että ne automaattisesti johtuisivat romaniudesta. Meidän pitää verrata tiettyjä asioita romaneilla, kuten sydän- ja verisuonitautia, tupakointia, mitä tahansa elintapaindikaattoria sellaisiin suomalaisiin, joilla on samanlainen tausta. Työllisyys- ja koulutusasema ovat ne keskeiset tekijät, jotka pitäisi vakioida.

Miksi Roosaan oli haastava saada osallistujia?

– Luulen, että taustalla on vanhoja pelkoja vähemmistön kohtaamasta huonosta kohtelusta ja tietojen väärinkäytöstä. Ei uskalleta vielääkään luottaa, vaikka hyvää viranomaisyhteistyötä on tehty vuosikymmeniä. Roosan suunnitteluvaiheessa romanitoimijoiden puolella oli suuri pelko siitä, leimaavatko tulokset negatiivisesti yhteisöä.

Olisi erittäin hienoa, että tulokset herättäisivät keskustelua myös vaikeista aiheista. Ne ovat kuitenkin ihan järkevillä selitettävillä ilmiöillä, samoja, joita on myös pääväestön piirissä. Eivät ikäviätkään asiat ihmettelemällä tai salallemalla parane, vaan nyt pitää hakea hankerahaa ja ruveta toimimaan näiden asioiden poistamiseksi. Sitä varten Roosa-tutkimus tehtiin, sanoo Anneli Weiste-Paakkanen. *

Romanien hyvinvointitutkimuksen tulokset tiiviisti

- Voimavarana yhteisön tuki eli läheiset auttavat paljon taloudellisesti, henkisesti ja käytännöllisesti
- Elämänlaatua heikentävät toimeentulon haasteet
- Fyysisen toimintakyvyn vaikeudet yleisiä naisilla
- Terveystta kuormittavat elintavat, vähäinen vapaa-ajan liikunta ja tupakointi yleistä
- Syrjintäkokemukset yleisiä

Suomen romaniväestön osallisuus ja hyvinvointi. Romanien hyvinvointitutkimus Roosan perustulokset 2017–2018. Anneli Weiste-Paakkanen, Riikka Lämsä, Hannamaria Kuusio (toim.). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 15/2018

Romanikielen elvytysseminaari

Kotimaisten kielten keskuksen romanikielen lautakunta, Helsingin yliopisto, Opetushallitus ja romaniasiain neuvottelukunta järjestivät romanikielen elvytysseminaarin 12.11.2018 Helsingissä. Seminaaris-
sa kuultiin esityksiä sekä romanikielen nykytilanteesta että kokemuksia muiden uhanlaisten kielten elvytyksestä.

Alustuksia pitivät muun muassa yliopisto-opettaja, opetusneuvos **Henry Hedman**, professori **Riho Grünthal** ja professori **Janne Saarikivi** Helsingin yliopistosta.

Romanikielen oppiminen luontaisessa ympäristössä

Romanikielen säilymisen kannalta keskeiseksi teemaksi nousi se, miten voi-

taisiin edistää yksilön kielenoppimista luontaisessa ympäristössä. Lapsi oppii kielen parhaiten sosiaalistuessaan siihen jokapäiväisessä elämässään. Sen tähden kielen puhuminen lapsille arjen tilanteissa on mitä merkityksellisintä. Romanikielisiä kasvuympäristöjä tarvitaan lisää, ja puheyhteisöllä on suuri vastuu kielen siirtämisessä uusille sukupolville. Organisoitu opetus ja koulutus tukevat kielen olemassaoloa, mutta ne eivät yksinomaisten keinoina riitä pitämään kieltä hengissä.

Kielipesät, kielikylpy ja kielikerhot ovat merkittäviä toimintamuotoja. Niissä kielenoppija osallistuu aitoon vuorovaikutukseen kielenpuhujien kanssa. Kokemukset muista uhanalaisista kielistä valottivat sitä, että pienten

kielten elvyttämiseen liittyvät ongelmat ovat yhteisiä. Uhanalaista kieltä taitavien opettajien ja ohjaajien löytäminen ohjattuun kielenoppimistilanteeseen voi olla vaikeaa, ja varsinkin pedagogisen koulutuksen saaneista työntekijöistä on yleensä pula.

Kielen käyttöalan laajentaminen

Asenne kieltä kohtaan ratkaisee paljon. Se, mikä koetaan emotionaalisesti ja yhteisöllisesti tärkeäksi, säilyy. Kielellä on iso merkitys vähemmistön identiteetille, mutta kuinka yksilöä rohkaistaan käyttämään kieltään. Miten kielen käyttöalaa laajennetaan?

Romanikielen käyttöala on suppeampi ja käyttöehdot heikommalla kuin muilla kotoperäisillä vähemmistökielillä.

Susanna Rajala

Kielen käyttöalan laajentamiseen liittyy paljon välillisiä toimia. Radio-ohjelmat ja muu media ovat tärkeässä asemassa.

Uusi viestintäteknologia ja kieliteknologiset ratkaisut pitää saada käyttöön nopeasti ja laajalti myös romanikielessä. Tarvitaan romanikielisiä pelejä, sovelluksia ja oppimisympäristöjä. Kieltä käytetään tätä nykyä digitaalisissa ympäristöissä. Sen tähden kieli on vietävä sinne, missä käyttäjätkin ovat. Kielimuotojen on myös muuntauduttava vastaanottajan tarpeisiin kohderyhmän ja kielenkäyttötilanteen mukaan. Asiointitilanteissa ei voi käyttää romanikieltä. Toisiko kielitekнологia apua tähän?

Koulutuksen edistysaskel on ollut romanikielen ja -kulttuurin yliopistotason opetuksen alkaminen Helsingin yliopistossa vuonna 2012. Tämä mahdollistaa kielenopiskelun lisäksi myös pätevien romanikielen opettajien valmistumisen tulevaisuudessa. Romanikielen opinto-ohjelman laajentamista syventäviin opintoihin pohditaan. Uusissa oppisisällöissä kiinnitetään erityishuomiota kielenelvytyskysymyksiin.

Kielenopetukseen tarvitaan ennakoluulottomia ja innovatiivisia ratkaisuja. Uusi laajempi ymmärrys monikielisydestä sekä yksilö- että yhteisötasolla voi auttaa myös kielenelvytyksessä. Romanikielen opetus pidetään perus-

opetuksessa omina oppitunteinaan, minkä vastapainoksi kaksikielinen tai kielirikasteinen opetus voisi olla kokeilemisen arvoista. Kaikki kielenkäyttölanteita lisäävät toimet, pienetkin, ovat tervetulleita.

Romanikielen elvytysohjelma

Kieli on tärkeä osa romanikulttuuria. Se kertoo, mihin ihminen kuuluu. Romanikielen taitajien määrä on laskenut viimeisen 60 vuoden aikana hälyttävästi. Vuonna 2000 enää kolmannes romaneista arvioi, että osaa kieltä hyvin. Kieli katoaa, jos se ei siirry suoraan sukupolvelta toiselle.

Puhe elvytyksestä alkaa yleensä vasta silloin, kun kielen tilanne on jo varsin huono. Puhujien määrä on käynyt vähiin, kieli uhkaa sammua. Tällaisessa tilanteessa yhteisöllisesti sovitujen päämäärien rooli korostuu. Kieli voi näet elpyä eriasteisesti, monenlaajuiseen käyttöön. Puheyhteisön tulisi päästä sopimukseen siitä, mihin elvytyksellä pyritään varsinkin alkuvaiheessa. Pieni kieliyhteisö tarvitsee joukkoja kokoavia kieliaktivisteja, jotka tunnistavat elvytyksen keskeiset tavoitteet.

Uhanalaisen kielen elvytys on ymmärrettävä laajasti. Se sisältää kaikkea varhaisten kielenkielenkäyttöympäristöjen luomisesta korkeakirjallisuuteen, radio-ohjelmista tubettamiseen. Kielen kehittämisessä merkittävää on puhutun kielen kirjallistuminen ja aktiivinen kirjallistaminen, niin että syntyy dokumentoitua aineistoa. Lastenkirjat ovat erityisen tärkeitä, nykyaikana

myös pelit. Toisaalta jo olemassa olevaa kirjallista ainesta ja arkistomateriaalia kannattaa tuoda enemmän esille.

Suomalais-ugrialaisten kielten elvyttämisessä on kehitelty kielimestarin vetämää harjoittelua. Siinä vielä hyvin kieltä taitavat puhujat tapaavat lapsia tai nuoria säännöllisesti esimerkiksi pari kolme kertaa viikossa ja puhuvat heille vain vähemmistökieltä. Omaksuminen on intensiivistä ja oppimistilanne hyvin käytännönläheinen. Metodi on tuottanut hyviä tuloksia, ja se sopii epäilemättä myös romanikieleen.

Tiedon lisääminen valtaväestön keskuudessa on avainasemassa myös elvytyksessä, sillä se muokkaa maaperää kielenkäytölle. Vähemmistökieliä koskeva tieto on yleensä varsin marginaalista ja suhtautuminen vähemmistöihin voi olla asenteellista, puhumattakaan siitä, että suuri yleisö tuntisi kielivähemmistöihin liittyvää oikeudellista sääntelyä.

Suomen romanipoliittinen ohjelma vuosiksi 2018-2022 julkaistiin viime keväänä. Se sisältää lukuisia toimia sekä romanikulttuurin että romaniyhteisön identiteetin säilyttämiseksi. Kieleen liittyvänä toimenpiteenä esitetään, että romanikielen elvyttämiseksi laaditaan kansallinen toimenpideohjelma. Seminaari tarjosi tuhdit eväät toimenpideohjelman suunnitteluun. *

Matti Räsänen
Erityisasiantuntija,
Kotimaisten kielten keskus,
Romanikielen lautakunnan sihteeri

Seminaarin paneelikeskustelu: romanikieli elpyy käyttämällä

Kielen käyttöä edistävät tekijät on etsittävä kielenpuhujien arkipäivästä: kotipiiristä ja suvusta, päiväkodista, koulusta ja romaniyhteisön yhteisistä kohtaamisista.

- Mitkä olisivat sellaisia kielenkäyttöympäristöjä ja kielenkäyttömuotoja lasten ja nuorten maailmassa, joissa romanikielen "tarjoumaa" ja kielenkäyttöä voitaisiin laajentaa? Millaisia toimia se edellyttäisi?
- Kuinka saataisiin tallennettua romanikieltä vielä hyvin osaavien osaamista tuleville sukupolville?
- Kuinka voidaan tukea romanikielen kirjallistumista? Mistä uusista avaintoimista tulisi aloittaa?
- Kuinka romanikieltä pitäisi käyttää jotta sen opiskelun vetovoima yhteiskunnallinen status kasvaisi?
- Millaisia romanikielen yliopisto-opintojen tulisi olla jotta ne parhaimmalla tavalla tukisivat romanikielen elvytystä ja käyttöä?

Koonti **MIRIAM SCHWARTZ**

Elämäntapana musiikki

Elämä sisältää eri ulottuvuuksia, joiden kautta voimme rakentaa mieleistämme arkea. Tavoista tai tottumuksista voi kehittyä harrastuksia ja parhaimmassa tapauksessa voimme käyttää taitojamme sekä kiinnostuksen kohteita hyödyksi työssämme.

Tällä palstalla esittelemme ihmisiä, joilla on yhteisiä kiinnostuksen kohteita. Tämänkertaisille haastateltaville musiikki on elämäntapa.

Aale Lindgren

Kuka olen?

– Mango nau hin (minun nimeni on) **Aale Lindgren** ja olen syntynyt Kemissä 17. marraskuuta 1951. Koulut kävin Sipoon Nikkilässä Kotimäen lastenkodista käsin.

Kiinnostukseni musiikin parissa alkoi...

– Olin jo hyvin nuorena ”outolintu” Kotimäen lastenkodissa, koska olin kiinnostunut enemmän klassisesta musiikista, kuin esimerkiksi iskelmä-musiikista. Koulussamme oli opettajana oopperatason laulaja ja hän teki myös rooleja Kansallisoopperassa. Hän perusti kuoron, jossa suurin osa osallistujista oli Kotimäen lapsia ja näin alkoi musiikin opiskelu. Aktiivinen musisointi alkoi kuoroharrastuksen parissa noin 9-vuotiaana.

Musiikki on minulle tärkeää, koska...

– Musiikki on sieluni peili. Musiikissa itken, nauran ja jopa ilakoin. Orpoutta on helppo itkeä tai ainakin kertoilla sävelin.

Mitä haluan musiikin kautta välittää?

– Musiikilla välitän esimerkiksi sävellyksiäni, jotka kuvaavat mieleni mai-

semaa. Iloitsen, jos kuulija löytää iloa tulkinnoistani.

Minulle mieluisin musiikkityyli tai -laji on...

– Olen pesunkestävä klassisen musiikin peruskälo!

Musiikki ja tulevaisuus...

– Minulla ei ole suurempia tavoitteita musiikin suhteen. Olen jo eläkkeellä orkesterityöstä, jota kesti päivälleen 43 vuotta. Tulevaisuudessa tavoitteeni kohdistuvat enemmän kieleen. Etsin identiteettiäni enemmän romanikielestä. *

Tino Ahlgren

Kuka olen?

– Olen **Tino Ahlgren**, 28-vuotias laulaja Turusta.

Kiinnostukseni musiikin parissa alkoi...

– Olen kasvanut musiikin parissa. Ensilevytyksen ja keikkailun aloitin ollessani 11-vuotias. Sillä tiellä olen edelleen ja toivottavasti mahdollisimman pitkään.

Musiikki on minulle tärkeää, koska...

– Musiikki on minulle tärkeää jokapäiväisessä elämässä. Käsittelem iloa ja surua musiikin voimalla.

Hyvin sovitettu kappale, hyvä teksti tai parhaassa tapauksessa molemmat voivat saada suuria tunteita aikaan.

Mitä haluan musiikin kautta välittää?

– Tavoitteenani ja toiveenani on herättää musiikkini välityksellä erilaisia tunteita.

Minulle mieluisin musiikkityyli tai -laji on...

– Kotimainen iskelmä ja tanssimusiikki ovat varmastikin eniten ”oma juttuni”. Kuuntelen kyllä kaikenlaista musiikkia laidasta laitaan.

Musiikki ja tulevaisuus...

– Seuraavaksi julkaisen ensimmäisen pitkäsoittolevyni, jonka sovitukselta vastaa **Jari Puhakka**. Levy ilmestyy alkuvuodesta 2019. Tämän lisäksi neuvottelut musikaaliin liittyen ovat käynnissä ja tämä olisikin mielenkiintoinen uusi aluevaltaus. Keikkailen myös jatkossakin Särnä-orkestriini kanssa. Tulevaisuudessa aion myös panostaa enemmän kosketinsoittimiin instrumenttina. *

*”That’s the time you must keep on trying
Smile, what’s the use of crying
You’ll find that life is still worthwhile
If you just smile...”*

Joni Enroth

Kuka olen?

– Olen **Joni Enroth**, 28. Olen kotoisin Espoosta. Työskentelen lastenkodin ohjaajana.

Kiinnostukseni musiikin parissa alkoi...

– Musiikki on kuulunut aina elämääni, mutta aloitin ammattimaisemman musiikin tekemisen ollessani 13-vuotias nuorimies. Aloitin tuolloin laulutunnit Kyösti Rothin sekä Erno Enrothin opissa ja tein ensiäänitteeni ollessani 15-vuotias.

Musiikki on minulle tärkeää, koska...

– Musiikilla on suuri merkitys elämässäni, koska se on konkreettinen osa päivittäistä arkeani. Musiikki on minulle tärkeä tapa purkaa tunteitani. Se on ollut aina mukana sekä ilon hetkissä että myös surullisimpina aikoina.

Mitä haluan musiikin kautta välittää?

– Haluan välittää musiikkini avulla erilaisia tunnetiloja. Toivoisin, että kuulija

Leena Wären

pystyisi samaistumaan laulamiini teksteihin. Laulan paljon kristillistä materiaalia ja haluaisin, että hengellinen kokemus voisi välittyä esiintymiseni kautta.

Minulle mieluisin musiikkityyli tai -laji on...

– Minulle tärkeintä ja merkityksellistä on gospelmusiikki. Pidän kuitenkin myös iskelmämusiikista ja ns. ”kulttuurimusiikista”, jota kutsutaan myös etnomusiikiksi.

Musiikki ja tulevaisuus...

– Toivoisin voivani opettaa musiikkia ja oppimiani asioita muille musiikista kiinnostuneille. Nuorten kanssa tehtävä ohjaus ja opetus ovat erityisesti lähellä sydäntäni. Johdan tällä hetkellä noin 30:n osallistujan kuorotoimintaa. Kyseisen Romanian musiikkikerhon kautta olen saanut toteuttaa toiveitani sekä tavoitteitani. Omaa musiikkia ajatellen haaveissani olisi tehdä musiikin suhteen jotakin sellaista, joka muistettaisiin romanien musiikkihistoriassa. *

Jasmine Valentin

Kuka olen?

– Jasmine Valentin tässä moi! Olen kypsän naisen iässä, eli ikuinen 25-vuotias. Todellisuudessa 40 ikävuotta tuli täyteen joitakin aikoja sitten. Asustelen Helsingissä luonnon helmassa ja meren äärellä.

Kiinnostukseni musiikin parissa alkoi...

– Ensimmäinen muistoni musiikkiin liittyen löytyy lapsuudestani, kun sain mahdollisuuden soittaa pianoa ruotsalaiselle musiikkiartisti Lill-Babsille. Musiikkiurani sai todellisen startin isäni opettaessa minulle kitaransoiton alkeet ollessani teini-ikäinen. Ensimmäinen yhtyeeni koostui porilaisista ammattimuusikoista ja kiersimme esiintymässä lavoilla ollessani vasta 15-vuotias.

Vähitellen musiikkiurani lähti nousuun ja vuonna 1996 voitin Euroviisujen Suomen karsinnan ja osallistuin Oslosa järjestettyyn laulukilpailuun.

Olen kiertänyt Suomea ristiin rastiin oman bändin kanssa ja esiintynyt myös monissa muissa kokoonpanoissa. Olen saanut myös olla mukana muutamissa mielenkiintoisissa tv-projekteissa ja elokuvissa. Viime vuosina olen keikaillut enimmäkseen ulkomailla.

Musiikki on minulle tärkeää, koska...

– Musiikki on kanava sisimpien tuntejeni ilmaisemiseen. Ilman musiikkia pakahtuisin. En voisi kuvitella elämää ilman musiikkia, koska se merkitsee minulle parantavaa voimaa.

Mitä haluan musiikin kautta välittää?

– Olen ymmärtänyt, että kommunikointi musiikin kautta ylittää kaikki kieli- ja tunnemuurit. Erilaisia kulttuureja ymmärtämällä opimme suvaitsevaisuuden jalon taidon. Olen halunnut musiikkini avulla avata uusia portteja maailmalla. Minulle kieletkin ovat musiikkia ja olen jatkuvasti pyrkinyt kartuttamaan kielitaitoani. On ollut suuri kunnia oppia tuntemaan

monia erilaisia muusikoita ja yleisöjä sekä olla vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Musiikki on ollut minulle tärkeä kommunikoinnin väline.

Minulle mieluisin musiikkityyli tai -laji on...

– Olen hyvin avoin kaikenlaisen musiikin edessä. Haluni oppia uutta on rajatonta. Tykkään löytää uusia sovitustapoja. Etsin myös syvyyttä musiikista yhdistämällä erilaisia genreja.

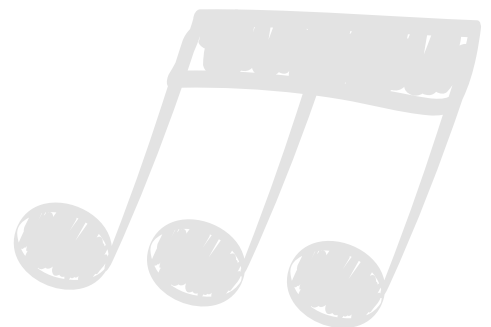
Tulin juuri New Orleansista, Yhdysvalloista. Siellä sain kulkea jazzin sekä bluesin juurilla. Tällä hetkellä blues on todella lähellä sydäntäni johtuen kyseisen musiikkilajin rytmikkydestä sekä tarinankerronnasta.

Musiikki ja tulevaisuus...

– Nyt keskityn uuden musiikin luomiseen. Kuulun myös yhdistykseen, jonka

avulla pyrimme tukemaan nuoria, joilla on kykyjä tai halua päästä eteenpäin musiikin saralla.

*"I see friends shaking hands,
saying, how do you do?
They are really saying, I love you.
Yes, I think to myself, what a wonderful world!" **

Leif Hagert on 30-vuotias helsinkiläinen opiskelija ja tuleva media-alan työntekijä. Hän kertoo myös olevansa romani-aktivisti ja toimivansa Romaninuorten neuvoston varapuheenjohtajana. Tämän kertaisella Minun mielestäni -palstalla Leif kirjoittaa unelmista ja tavoitteista.

Teksti ja kuva **LEIF HAGERT**

Hiljaisia unelmia

Unelmoiminen on monelle merkittävä osa elämää. Unelmat auttavat meitä asettamaan päämääriä, joita kohti lähdemme kulkemaan. Liikkeelle lähteminen on monelle kuitenkin valtava kynnyks. Keskustellessani aiheesta romaniystävieni kanssa huomasin toistuvasti asian, joka on unelmille myrkyä. Tällainen asia on keskinkertaisuuteen tyytyminen. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi siten, että moni tyytyy toisen asteen tutkintoon, vaikka unelmat paremmasta koulutus pohjasta ja mieluisammasta työpaikasta olisivat olemassa. Tällaiset unelmat tulevat näkyviin pidempien keskustelujen rivien väleissä.

Mistä olisimme oppineet unelmoinnin ja unelmien tavoittelun mallin? Monen kotiväki kannustaa nuoriaan opiskelemaan. Pidempää opiskelua vaativien ammattien tavoittelua ei kuitenkaan aina ymmärretä.

- **Sinullahan on jo ammatti ja tulet sillä toimeen**, monen nuoren vanhemmat toteavat.

Edelliset sukupolvet ovat joutuneet keskittymään unelmoinnin sijaan selviytymiseen. Samaa mallia pyritään usein siirtämään seuraaville sukupolville. Vanhemmat saattavat pitää oppimaansa parhaana tapana selviytyä.

Unelmien tavoittelu vaatii myös rohkeutta ja itseensä luottamista. Näitä molempia voi ikävästi horjuttaa yläasteen aikana suoritettavat TET-jaksot. Viimeistään tuolloin moni romani-nuori joutuu kohtaamaan sen, että ei ole romanitaustansa vuoksi yhdenvertaisessa asemassa muihin luokkatoverihinsa nähden.

Koulujen jälkeen haetaan töitä ja kohdataan sama asia uudelleen kerta toisensa jälkeen.

Tässä kohdin moni lopettaa unelmiensa tavoittelun, koska niiden saavuttaminen tuntuu melkein mahdottomalta.

Suolana haavoissa voisi mainita peruskoulun aikaisten luokkatoverien sometileihin törmäämisen. Samanaikaisesti peruskoulun päättänyt ikätoveri voi saavuttaa tukun unelmia ja samaan aikaan sinä olet edelleen lähtökuopissa. Se tuntuu musertavalta.

Tässä vaiheessa on helppoa antaa periksi ja tilaa itsesäällille.

On haastavaa kurkottaa kohti unelmia, jos kotoa ei osata antaa tarvittavaa tukea. Romanien tilannehan työllisyysmarkkinoilla on mitä on.

Meiltä puuttuvat romanitaustaiset esikuvat, jotka näyttäisivät, että kaikki on mahdollista ja unelmat saavutettavissa.

Tiedostan tämän kaiken, mutta siitä huolimatta sanon, että älkää jääkö paikoillenne.

Meidän pitää siirtyä selviytymis-senteesta unelmien tavoitteluun.

Jos emme itse aseta tavoitteita korkealle ja emme etene unelmia kohti, kuka tekee sen puolestamme?

Elokuissa nähdään kohtauksia, joissa asioita tapahtuu sattumalta ja tilaisuuksia satelee taivaalta. Nämä ovat vain elokuvaa. Oikeassa elämässä unelmia tarvitaan asettamaan meille tavoitteita. Tavoitteiden lisäksi pitää olla rohkeutta lähteä tavoittelemaan unelmia.

Joskus kliseiltä tuntuvilla voimalauseillakin on paikkansa: ”uskalla tavoitella unelmiasi!” *

Itsenäisyyspäivänä 6. joulukuuta 2018

Miranda Vuolasrannan juhlapuhe tilaisuudessa, joka pidettiin sodissa 1939-1945 kaatuneiden ja menehtyneiden romanien muistomerkillä Hietaniemen hautausmaalla ja Ravintola Perhossa.

Pativale frende, kamle kaale - Kunnianarvoiset ystävät, rakkaat kaaleet

Minulla on ilo ja kunnia toivottaa teidät lämpimästi tervetulleiksi tähän Suomen itsenäisyyden 101-vuotisjuhlaan ja romanisotaveteraanien muistoksi järjestettyyn kahvitilaisuuteen, jonka on tänä vuonna järjestänyt sosiaali- ja terveysministeriössä toimiva Romaniasiain neuvottelukunta.

Tämä päivä ja kokoontuminen Hietaniemen hautamuistomerkeille on itsenäisyysstiemme ja myös sodissa 1939–1945 kaatuneiden ja menehtyneiden romanien muistotilaisuus. Vaikka sanassa muistotilaisuus onkin surullinen kaiku, olemme ylpeitä ja iloisia tänäpäivänä siitä, että elämme itsenäisessä demokraattisessa maassa.

Aka diives ame sommas samlime aro Hietaniemi grambosko phuuesko veteraanengo minsibiako parresko stedos, kai minsadommas doola koonen muule aro Fintiko Peskiiribiako kurribi, berh aadur-ta-eniaheel-triijanaenia kajo aadur-ta-eniaheel-stavardehpangh. Vahka lau muulengo minsiba hin phaaro amenge, amen hyövyvaha aahhes broosne ta lohane dotta aka dives, te amen hin horttiba te džiives aro peskiiro ta demokraattuno iego them.

Itselleni tämä päivä liittyy aina ukkini Aleksanteri Bollströmin kertomiin sotatarinoihin ja hänen meille lapsille välittämiin muistoihin. Santtu-ukkini toimi sodissa sodanjohdon eli pääesi-

kunnan ja eturintaman välisenä pikälähtetinä. Noista tarinoista muistan esimerkiksi sen, kuinka hän erään kerran oli joutunut ratsastamaan luotisateessa venäläisten keskittymän läpi. Koko yön ratsastettuaan hän pysähtyi ja kaatui haavoittuneena tien sivuun nukahtaen hetkeksi. Auringon noustessa Santtu heräsi ja huomasi tien sivussa havukasan, jonka alle oli peiteltä suuri määrä kaatuneita sotilaita. Muistan kysyneeni ukilta:

”Ettekö pelästynyt, nukuttuanne kuolteiden seurassa?”

Siihen Santtu-ukki vastasi:

”Kuolema oli koko ajan läsnä, eikä sitä enää osannut edes pelätä. Annetun tehtävän suorittaminen oli silloin tärkeämpää!”

Täällä on tänään monia, joilla on mielessään samanlaisia tarinoita omista sukulaisistaan.

Lehdissä on viime päivinä keskusteltu siitä, kuka on suomalainen ja kenellä on oikeus kansalaisuuteen? Tämän keskustelun myötä nousee esiin kysymys siitä, mikä tekee meistä suomalaisia ja millainen on aito suomalainen?

Saamelaiset alkuperäiskansana asuttivat aikoinaan Suomea etelästä pohjoiseen saakka. Sitten tulivat hämäläiset, karjalaiset sekä Ruotsin vallan aikana ruotsinkieliset ja romanit. Saksan pohjoisosien kaupungeis-

ta saapuivat hansakauppiaiden suvut, Venäjältä tataarit ja juutalaiset. Perimämme ei siis näytä järin yhdenlaiselta suomalaisuudelta, vaan siinä näkyvät kymmenien eri kansojen ja heimojen mosaiikki.

Romanit ovat eläneet maassamme jo 500 vuoden ajan. Olemme eläneet yhdessä läpi suomalaisuuden sortokauden, kurjuuden, köyhyyden, sotien ja evakkokausien. Romaneina olemme kokeneet karkotukset, Pietari Brahen toimesta toimitetut pakkosiirrot Pielisen autiotiloille turvavyöhykkeeksi venäläisiä vastaan sekä pakkotyöleirit. Irtolaislainsäädännön aikana Hämeenlinnan naisten vankilassa tiedetään olleen paljon romaninaisia lapsineen vielä 1960-luvun alussa. Syynä vangitsemisiin oli asunnottomuus.

Toisaalta on olemassa paljon ihmisiä, jotka vielä muistavat maatalousväestön ja romanien luontevat sekä lämpimät välit. Yhteistyö näkyi erityisesti sadonkorjuun aikoina. Tehtiin kauppaa, elettiin sovussa ja rakennettiin Suomea. Kun Suomi kamppaili vapautensa ja itsenäisyytensä puolesta romanimiehet olivat suomalaisia ja romanien hevoset tuiki tarpeellinen apu esimerkiksi sotakaluston siirroissa. Naiset ja lapset jäivät tielle kärryineensä, kun miehet ja hevoset lähtivät sotiin. Tämä maksoi monelle romaniäidille terveyden. Joi-

denkin äitien lapset kuolivat kylmään ja nälkään. Muistan iso-tätini Sandran kertoneen näistä minulle.

Kun aloitin työni Romaniasiaien neuvottelukunnan ensimmäisenä romanitautaisena pääsihteerinä vuonna 1998, asuin tuolloin Helsingin Itämerenkadulla ja kuljin usein Hietanien hautausmaan ohi. Mietin usein, missä näkyy romanien pitkä historia ja ponnistelut tämän maan itsenäisyyden hyväksi? Vuonna 2001 Romaniasiaien neuvottelukunnan päätöksestä laadin perustelut puolustusministeriölle muistomerkin pystyttämiseksi romanisotaveteraaneille. Puolustusministeriö tuki aloitetta ja on ollut alusta saakka mukana itsenäisyyspäivän muistotilaisuuksissa myös romanien muistomerkillä. Myös Opetushallitus oli hankkeessa mukana. Heikki Häivöjan suunnittelemassa muistomerkillä näkyy särkynyt kärrynpyörä, jonka läpi kulkee risti graniittipaadella. Muistomerkki kuvaa kauniisti kulkemista, matkan päättymistä, sodan kriisiä,

särkymistä ja menetyksiä, mutta myös uskoa parempaan tulevaisuuteen.

Mitä tämä yhteinen, romaniväestön näkökulmasta, puolituhatta vuotta kestänyt suomalaisuuden historia viestii meille tämän päivän ihmisille? Ainakin sen, että itsenäisyys ei ole itsestäänselvyys! Sen eteen on taisteltu ja koettu menetyksiä. Itsenäisyyden muistelu tulisi auttaa meitä ymmärtämään sitoutumisen, sinnikkään työn ja taistelun merkitys myös tässä päivässä.

Savo boodos, dauva amengo tšetano pah aadurjako Fintiko historios sikila amenge aka diivesko komujenge? Fani douva, te peskiiriba naa aahhela lokkes liino saaka. Doolesko khaal hin aahdas mostiba te kurses ta komuje, amengo naarte, hin muule. Dauva fani sikila menge ta jelpila meen hajuves džoralo buttiako mieniba ta sar fuortuno saaka hin te phandes amengo dži dauva themmesko fendibossa.

Elämä ei ole koskaan helppoa, eikä sen läpi kuljeta vain laulellen, vaikka laulu onkin meille romaneille tär-

keä kulttuurin ilmaisukeino. Jokin vanha laulu väittää, että: 'eihän tämä maa minun omani ollut, vaikka omakseni sitä luulin'. Minä väitän, että tämä maa on Suomen romanien kotimaa. Kerotkaa eteenpäin omaa historiaanne, sukunne tarinoita ja muistojaan tyttä-rillenne ja pojillenne, sukunne jäsenille. Siten pidämme arvossa sitä mitä meillä tänä päivänä on ja siirrämme selviytymisen taidon sekä tuon kuuluisan suomalaisen sisun eteenpäin. *

**HYVÄÄ ITSENÄISYSPÄIVÄÄ
KAIKILLE!**

**TŠIHKO PESKIIRIBIAKO DIIVES
SAARENGE!**

*Väinö Lindbergin
80-vuotissyntymäpäivien
kunniaksi myönnetyn
stipendin saaja on*

Tania Nyman

Kirkkohallitus on myöntänyt stipendin Kiipulan ammattiopistossa opiskevalle Tania Nymanille. Onnittelemme häntä hienosta saavutuksesta!

Saimme 25 erittäin hyvää kandidaattia Väinö Lindbergin 80-vuotispäivien kunniaksi Kirkkohallituksen myöntämään stipendiin. Kaikki hakemukset täyttivät antamamme kriteerit, joissa painottuivat laaja-alaisesti erilaiset tekijät, kuten opiskelijan opintomenestys, ahkeruus, hyvän yhteishengen luominen ja/tai aktiivisuus oppilastöinnässä. Hakijan ei tarvinnut osoittaa pätevyyttä kaikilla näillä kriteereillä, mutta useimmassa hakemuksessa tuli esille hyvän koulumenestyksen lisäksi myös toiminta oppilaskunnassa, ainejärjestössä tai laajemmin erilaisissa järjestöissä. Monet toimivat myös ryhmänsä tutoropiskelijoina tai muuten olivat ryhmissään yhteishengen luoja.

Haluamme kiittää vielä kerran kaikkia hakeneita. Hakemuksia lukiessamme huomasimme monien hakemusten sisältävän taloudellista huolta. Haluamme rohkaista nuoria, alle 25-vuotiaita hakijoita kääntymään Tukikummi-säätiön puoleen esimerkiksi koulutarvikkeiden hankintaan liittyvissä huolissa. Tukikummi-lahjoittajina on monia yhteiskunnallisia vaikuttajia. Avustukset jaetaan evankelis-luterilaisten seurakuntien kautta ja tuen myöntämistä koordinoidaan täällä Kirkkohallituksessa. Mikäli sinulla on tarvetta saada tukea hankintoihisi tai vaikkapa harrastuksii- si ja olet nuori henkilö, käänny asuinalueesi evankelis-luterilaisen seurakunnan diakoniatyöntekijän puoleen, joka tekee hakemuksen. Lisätietoja saat www.tukikummit.fi. *

Helsingissä 6.12.2018

Pekka Huokuna
Kirkkoneuvos

TIEDOTE

Romaniasiaain neuvottelukunta palkitsi Tarja Filatovin

Romaniasiaain neuvottelukunta on myöntänyt vuoden 2018 Paarkiba – tunnustuksen hämeenlinnaiselle kansanedustajalle sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan puheenjohtajalle **Tarja Filatoville**. Palkinto myönnetään romanien oikeuksia ja osallistumismahdollisuuksia merkittävästi parantaneesta toiminnasta. Romaniasiaain neuvottelukunta myöntää vuosittain kiitos –sanaa tarkoittavan Paarkiba –tunnustuksen romanien asemaa, kieltä ja kulttuuria merkittävästi ja innovatiivisesti edistävälle henkilölle, taholle tai organisaatiolle. Tunnustuspalkinnon tarkoituksena on kannustaa ja antaa kiitosta romanien asemaa edistävästä työstä.

Romaniasiaain neuvottelukunnan valinnan perustelut tunnustuksen myöntämiselle ovat seuraavat:

Tarja Filatov on tehnyt koko kansanedustajauransa ajan, vuodesta 1995 alkaen työtä ihmisoikeuksien ja niiden vähemmistöryhmien puolesta, jotka eivät saa ääntään kuuluviin. Hän on toiminut valtakunnallisen romaniasiaain neuvottelukunnan puheenjohta-

jana vuosina 2014–2018. Filatov osallistui vuosina 2011–2017 merkittäväällä työpanoksella Suomen ensimmäisen romanipoliittisen ohjelman toimeenpääntöön, seurantaan ja arviointiin. Lisäksi Filatov johti vuonna 2017 toisen romanipoliittisen ohjelman (ROMPO 2 vuosille 2018–2022) valmistelutyötä.

Palkinto luovutettiin eduskunnassa romaniasiaain neuvottelukunnan kokouksessa 16.1.2019. Tänä vuonna jaettava juhluvuoden tunnustus on kolmastoista. Ensimmäinen palkinto myönnettiin vuonna 2006 presidentti **Tarja Haloselle**. *

Helsingissä 16.1.2019

Väinö Lindberg
sosiaalineuvos, romaniasiaain neuvottelukunnan varapuheenjohtaja

Henna Huttu,
neuvotteleva virkamies STM
pääsihteeri, romaniasiaain
neuvottelukunta

Terne Apre - Nuoret ylös!

Romano Missio ry:n hallinnoima romaninuorten katutyöhanke

Kohderyhmä

- Työtä tehdään Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla, kohderyhmänä on 13-29 -vuotiaat romaninuoret.
- Nuoria kohdataan kauppakeskuksissa ja juna-asemilla sekä siellä missä nuoret liikkuvat.
- Muita kohderyhmiä ovat viranomaiset ja muut erityisnuorisotyöntekijät, nuoriso-ohjaajat sekä romaniyhdistys, joiden kanssa tehdään tiiviisti yhteistyötä.

Projektin tavoitteet

- Romaninuorten kohtaaminen, neuvominen ja auttaminen kaduilla
- Romaninuorten osallisuuden lisääminen nuorisopalveluissa
- Haitallisten selviytymiskeinojen ennaltaehkäisy
- Positiivisen romani-identiteetin vahvistaminen
- Romaninuorten ohjaaminen hyvien harrastusten ja koulunkäynnin pariin

Työskentelytavat

- Työtä tehdään jalkautumalla nuorten pariin, esimerkiksi juna-asemille ja kauppakeskuksiin.
- Toinen työskentelytapa on pienryhmätoiminta. Niitä on kolme vuodessa, yhden pienryhmän kesto on noin kolme kuukautta ja pienryhmiä järjestetään eri puolella pääkaupunkiseutua.
- Kolmas työskentelytapamme on kouluttaa viranomaisia, nuorisotyöntekijöitä ja päiväkeskustyöntekijöitä romaninuorten kohtaamisesta ja romanikulttuurin liittyvissä asioissa.

Hankkeen aloitusseminaari

Hankkeen aloitusseminaari järjestettiin Malmitalon Pienessä salissa torstaina 24.1.2019. Paikalla oli hankkeen keskeisiä yhteistyökumppaneita ja -tahoja. Terne Apre -hanke on yksi Arvokas-ohjelman hankkeista.

Seminaarin tunnelma oli hyvin lämmenhänkinen ja kotoisa. Tervehdys-

nat juhlavieraille lausui Romano Mission toiminnanjohtaja Tuula Åkerlund. Hän on perehtynyt laajasti romanien historiaan, jota on sävyttänyt epäinhimillinen syrjintä ja vihamielisyys sekä kokemukset toisen luokan kansalaisuudesta, joka on jättänyt syvät haavat. Vaikean historian kuuleminen kosketti.

Hankkeen omasta sekä poliisin ja yhteistyöjärjestön puheenvuoroista kävi ilmi, kuinka tarpeellinen ja ainutlaatuisen Terne Apre -hanke on. Vastaavalle työlle on huomattu jo nyt olevan tarvetta myös muualla Suomessa. Löytävää, ennaltaehkäisevää ja korjaavaa katutyötä romaninuorten parissa tehdään jalkautumalla nuorten pariin, järjestämällä pienryhmätoimintaa sekä kouluttamalla eri tahoja kohtaamisesta ja romanikulttuuriin liittyvistä asioista. Työtä tehdään kiinteässä yhteistyössä romaniyhdistyksen ja useiden muiden toimijoiden, kuten poliisin, nuoriso-ohjaajien ja järjestöjen kanssa. Seminaarin puheenvuoroissa korostuikin yhteinen halu tukea romaninuoria sekä tehdä yhteisesti työtä syrjivien asenteiden vähentämiseksi.

Aloitusseminaari oli itselleni kaikkiaan hyvin vaikuttava kokemus ja siitä jäi hyvä mieli.

Lämmin kiitos siitä järjestäjille, puhujille, loistavalle orkesterille ja yllätyssoolistille sekä kaikille mukana olleille – te teitte tilaisuuden tunnelman!

Seminaarin jälkeen pääsin tutustumaan myös hankkeessa tehtävään katutyöhön. On ilo ja kunnia saada seurata tämän hienon hankkeen etenemistä.*

Jaana Joutsiluoma

Ohjelmakoordinaattori

Arvokas-ohjelmakoordinaatio

Arvokas-avustusohjelma (2018–2021) rakentaa yhdenvertaisempaa Suomea, jossa jokaisella – lähtökohdista ja elämäntilanteesta riippumatta – on mahdollisuus kokea olevansa merkityksellinen osa yhteisöä ja yhteiskuntaa. Terne Apre -hanke on yksi Arvokas-ohjelman 25 hankkeesta, jotka kaikki tähtäävät eriarvoisuuden vähentämiseen. Ohjelmaa koordinoi ja hallinnoi Suomen Setlementtiliitto ry, ja sitä tuetaan Veikkauksen tuotoilla. Lisätietoja: www.sinäoletarvokas.fi

Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-mentorointi tukee nuoria arjessa

Amigo on Helsingin Diakonissalaitoksen syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa, josta nuori saa itselleen mentorin vuoden ajaksi. Amigo-mentorointi tarjoaa 16–29 vuotiaalle nuorelle mahdollisuuden pohtia itselle tärkeitä asioita ja viettää aikaa luotettavan aikuisen kanssa.

Mentorintisuhte on tasavertainen ja sen lähtökohtana ovat nuoren tarpeet ja toiveet. Amigon työntekijät etsi-

vät jokaiselle nuorelle mahdollisimman sopivan mentorin ja ovat parin tukena koko vuoden ajan. Tapaamiset ovat vapaamuotoisia ja rentoja, niitä on yleensä 1–2 kuukaudessa. Mentori ja nuori päättävät yhdessä, milloin ja missä tapaamiset järjestetään. Amigon työntekijä on mukana ensimmäisessä tapaamisessa sekä mentorintivuoden päättyessä.

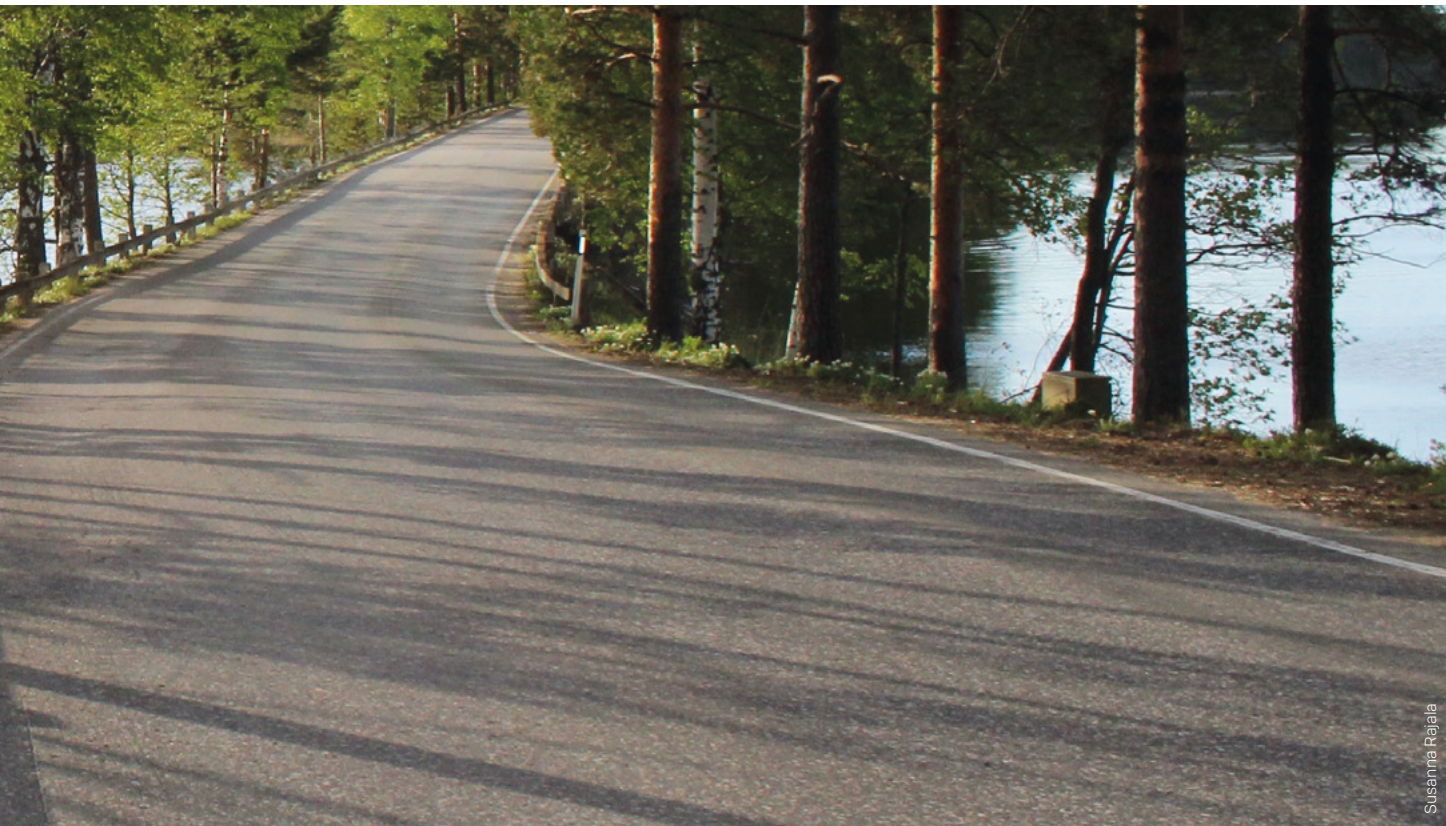
Mentori on luotettava aikuinen, joka haluaa tavata ja tukea nuorta vapaa-ajallaan yhden vuoden ajan. Tapaamisissa jutellaan nuorta mieltäytävistä tai kiinnostavista aiheista, harrastetaan ja tehdään molempia kiinnostavia asioita. Mentori voi tukea ja rohkaista esimerkiksi sosiaalisissa

tilanteissa, arjen taidoissa tai tulevaisuuden suunnitelmassa. Tärkeintä ovat yleensä mukavat yhteiset hetket.

Läsnäolo, kuuntelu, kunnioitus ja kannustus ovat mentorintisuhteen perusta. Mentorointi tarjoaa mahdollisuuden tutustua toiseen ihmiseen ja hänen maailmaansa, oppia uutta sekä kokea mieleenpainuvia hetkiä. Mentoreilla on mahdollisuus jakaa kokemuksia muiden mentoreiden kanssa mentoripiireissä. Amigon työntekijät valmentavat vapaaehtoiset mentorit mentorointiin ja nuoren tukemiseen. *

Lisätietoja saat osoitteesta

www.hdl.fi/amigo tai amigo@hdl.fi

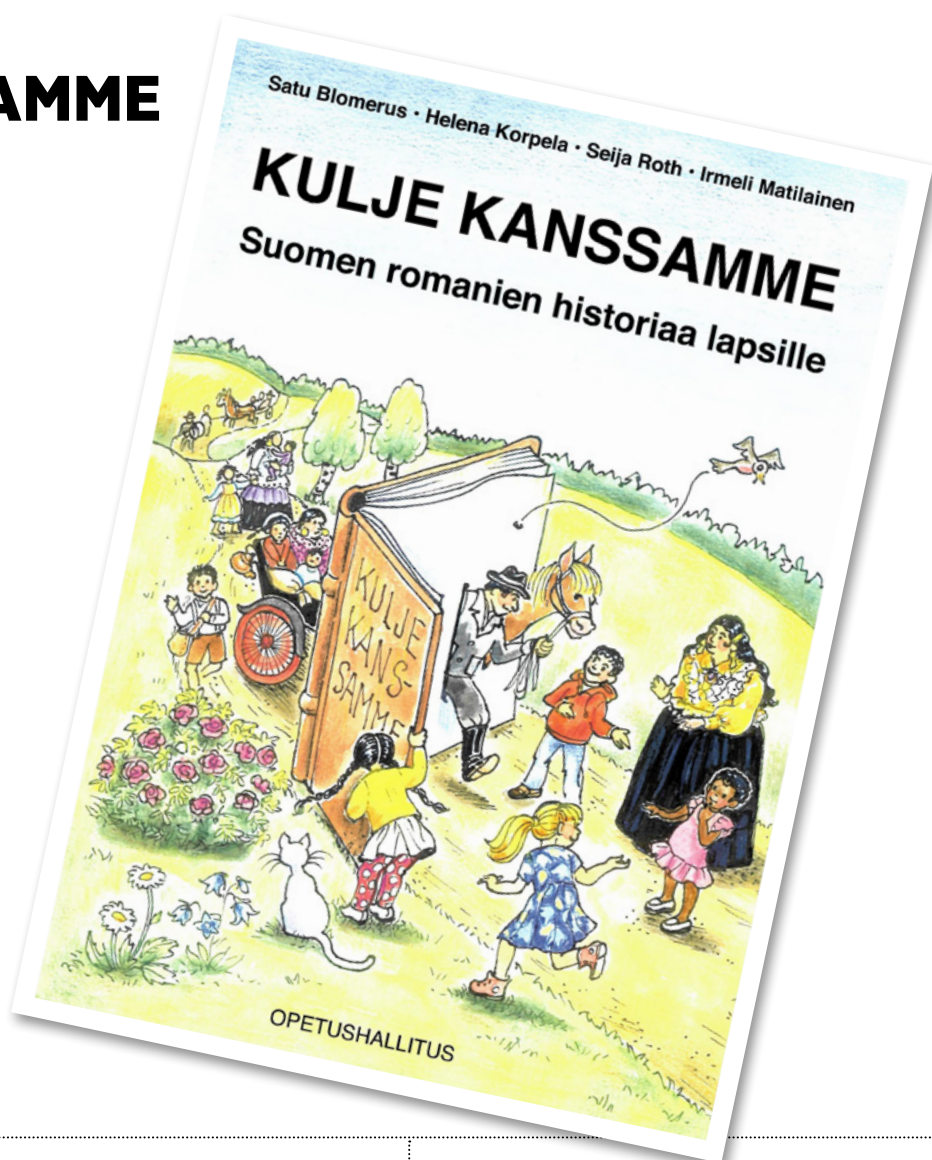
Susanna Rajala

KULJE KANSSAMME

Suomen romanien historiaa lapsille

Opetushallitus on julkaissut erityisesti alakoulun oppilaille suunnatun oppikirjan *Kulje kanssamme*, Suomen romanien historiaa lapsille [2019]. Kirja kertoo kuvien ja tarinoin Suomen romanien elämästä 1500-luvulta lähtien. Lapset tutustuvat romanikulttuuriin kuvien avulla, ja samassa yhteydessä on aiheita täydentävät tietolaatikat. Kirja sopii vähemmistökulttuurien käsittelyyn esimerkiksi äidinkielen, historian ja katso-musaineiden tunneilla.

Kirjan tekijät ovat **Satu Blomerus**, **Helena Korpela**, **Seija Roth** ja **Irmeli Matilainen** (kuvitus). Kirjaa voi tilata Opetushallituksen verkkokaupasta www.oph.fi/verkkokauppa. Näytekappaleita voi tiedustella osoitteesta susanna.rajala@oph.fi. *

Vainojen uhrien muistopäivä 27. tammikuuta

Vainojen uhrien muistopäivää vietettiin 27. tammikuuta. YK:n yleiskokous päätti yksimielisesti vuonna 2005 julistaa tammikuun 27. päivän kansainväliseksi holokaustin uhrien muistopäiväksi. Neuvostoarmeija vapautti natsien suurimman kuolemanleirin Auschwitz-Birkenaussa samaisena päivänä vuonna

1945. Vainojen uhrien muistopäivän tilaisuuksia on vietetty ympäri maailmaa ja Suomessa suurin tilaisuus järjestettiin Säätytalolla 26. tammikuuta. Tilaisuudesta vastuussa oli Holokaustien uhrien muisto ry. *

KANSALLISMUSEO
NATIONALMUSEUM

Romanitapahtuma Kansallismuseossa

perjantaina 12.4.2019
klo 14-19

Lisätietoa:
www.kansallismuseo.fi

Seuraava
lehti ilmestyy
lokakuussa
2019

Hyvää
kevättä
Latšo Diives
-lehden
lukijoille!

Latšo Diives -lehden ilmaistilaus

Kirjeposti-
merkki

Nimi

Osoite

Postinumero

Postitoimipaikka

Osoitteenmuutoksen yhteydessä tulee mainita myös entinen osoite.

Opetushallitus
Romaniväestön
koulutustiimi
PL 380
00531 Helsinki